ראש השנה

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א ראש השנה פרק א - כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּאַהֲרֹן, אַפַּתְּי הֲוָה סִיחוֹן קָיֵם, דִּכְתִיב: (במדבר כא) ״וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד״, מַה שְׁמוּעָה שָׁמַע? שָׁמַע שֶׁמֵּת אַהֲרֹן וְנִסְתַּלְּקוּ עֲנָנֵי כָּבוֹד, וּכְסָבוּר, נִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם עִם יִשְׂרָאֵל. וְהֵינוּ דִּכְתִיב: (שם כ) ״וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן״. וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אַל תִּקְרֵי: ״וַיִּרְאוּ״ אֶלָּא ״וַיֵּרָאוּ״, כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: ׳כִּי׳ מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, ׳אִי׳, ׳דִּילְמָא׳, ׳אֶלָּא׳, ׳דְּהָא׳. מִי דָּמִי? הָתָם ׳כְּנַעֲנִי׳, הָכָא ׳סִיחוֹן׳! תָּנָא: הוּא ׳סִיחוֹן׳, הוּא ׳עֲרָד׳, הוּא ׳כְּנַעֲנִי׳. ׳סִיחוֹן׳, שֶׁדּוֹמֶה לְסִיָּח בַּמִּדְבָּר, ׳כְּנַעֲנִי׳, עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וּמַה שְׁמוֹ? ׳עֲרָד׳ שְׁמוֹ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: ׳עֲרָד׳, שֶׁדּוֹמֶה לְעָרוֹד בַּמִּדְבָּר. ׳כְּנַעֲנִי׳, עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וּמַה שְׁמוֹ? ׳סִיחוֹן׳ שְׁמוֹ.

ב [תַּנְיָא: דְּבָרִים שֶׁאָמַר חֲנָנִי לִנְחֶמְיָה בְּכִסְלֵו, אָמָרָן נְחֶמְיָה לַמֶּלֶךְ בְּנִיסָן. דְּבָרִים שֶׁאָמַר חֲנָנִי לִנְחֶמְיָה בְּכִסְלֵו, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחמיה א) ״דִּבְרֵי נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה. וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו, שְׁנַת עֶשְׂרִים, וַאֲנִי הָיִיתִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה, וַיָּבֹא חֲנָנִי, אֶחָד מֵאַחַי, הוּא וַאֲנָשִׁים מִיהוּדָה. וָאֶשְׁאָלֵם עַל הַיְּהוּדִים, הַפְּלֵיטָה אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ מִן הַשֶּׁבִי, וְעַל יְרוּשָׁלָיִם. וַיֹּאמְרוּ לִי: הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ מִן הַשֶּׁבִי שָׁם בַּמְּדִינָה, בְּרָעָה גְדֹלָה, וּבְחֶרְפָּה, וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַם מְפֹרֶצֶת, וּשְׁעָרֶיהָ נִצְּתוּ בָאֵשׁ״. אָמָרָן נְחֶמְיָה לַמֶּלֶךְ בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחמיה ב) ״וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ נִיסָן, שְׁנַת עֶשְׂרִים לְאַרְתַּחְשַׁסְתְּא הַמֶּלֶךְ, יַיִן לְפָנָיו, וָאֶשָּׂא אֶת הַיַּיִן וָאֶתְּנָה לַמֶּלֶךְ, וְלֹא הָיִיתִי רַע לְפָנָיו. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ: מַדּוּעַ פָּנֶיךָ רָעִים, וְאַתָּה אֵינְךָ חוֹלֶה? אֵין זֶה כִּי אִם רֹעַ לֵב! וָאִירָא הַרְבֵּה מְאֹד. וָאֹמַר לַמֶּלֶךְ: הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יִחְיֶה, מַדּוּעַ לֹא יֵרֵעוּ פָנַי? אֲשֶׁר הָעִיר, בֵּית קִבְרוֹת אֲבֹתַי, חֳרֵבָה, וּשְׁעָרֶיהָ אֻכְּלוּ בָאֵשׁ. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ: עַל מַה זֶּה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? וָאֶתְפַּלֵּל אֶל אֱלֹהֵי הַשָּׁמָיִם, וָאֹמַר לַמֶּלֶךְ: אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, וְאִם יִיטַב עַבְדְּךָ לְפָנֶיךָ, אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵנִי אֶל יְהוּדָה, [אֶל] עִיר קִבְרוֹת אֲבֹתַי וְאֶבְנֶנָּה. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ, וְהַשֵּׁגַל יוֹשֶׁבֶת אֶצְלוֹ: עַד מָתַי יִהְיֶה מַהֲלָכְךָ? וּמָתַי תָּשׁוּב? וַיִּיטַב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁלָחֵנִי, וָאֶתְּנָה לוֹ זְמָן״].

ג א אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: כֹּרֶשׁ, מֶלֶךְ כָּשֵׁר הָיָה, לְפִיכָךְ מָנוּ לוֹ כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: [חֲדָא], דְּאִם כֵּן קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי, דִּכְתִיב: (עזרא ו) ״וְשִׁיצִיא בַּיְתָה דְּנָה עַד יוֹם תְּלָתָה לְירַח אֲדָר, דִּי הִיא שְׁנַת שֵׁת [לְמַלְכוּת דָּרְיָוֶשׁ מַלְכָּא״. וְתַנְיָא: בְּאוֹתוֹ זְמַן לַשָּׁנָה הַבָּאָה, עָלָה עֶזְרָא מִבָּבֶל וְגָלוּתוֹ עִמּוֹ. וּכְתִיב: (שם ז) ״וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי, הִיא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית לַמֶּלֶךְ״. וְאִם אִיתָא, ״שְׁנַת הַשְּׁמִינִית״, מִבָּעֵי לֵיהּ? וְעוֹד, מִי דָּמִי? הָתָם, ׳כֹּרֶשׁ׳, הָכָא ׳דָּרְיָוֶשׁ׳? תָּנָא: הוּא ׳כֹּרֶשׁ׳, הוּא ׳דָּרְיָוֶשׁ׳, הוּא ׳אַרְתַּחְשַׁסְתְּא׳. ׳כֹּרֶשׁ׳, שֶׁמֶּלֶךְ כָּשֵׁר הָיָה. ׳אַרְתַּחְשַׁסְתְּא׳, עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ. וּמַה שְׁמוֹ? ׳דָּרְיָוֶשׁ׳ שְׁמוֹ. מִכָּל מָקוֹם קָשְׁיָא! אָמַר רַבִּי יִצְחָק:] לָא קַשְׁיָא. כָּאן, קֹדֶם שֶׁהֶחֱמִין, כָּאן, לְאַחַר שֶׁהֶחֱמִין. מַתְקִיף לָהּ רַב כַּהֲנָא: וּמִי הֶחֱמִין? ! וְהָכְתִיב: (שם ו) ״וּמָה חִשְׂחָן, וּבְנֵי תוֹרִין, וְדִכְרִין, וְאִמְּרִין, לַעֲלָן לֶאֱלָהּ שְׁמַיָּא, חִנְטִין, מִלַּח, חֲמַר, וּמִשַּׁח, כְּמֵאמַר כָּהֲנַיָּא דִּי בִירוּשְׁלֶם, לֶהֱוֹא מִתְיְהֵב לְהֹם יוֹם בְּיוֹם, דִּי לָא שָׁלוּ״. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִצְחָק: [רַבִּי], מִטּוּנְךָ! ״דִּי לֶהֱוֹן מְהַקְרְבִין נִיחוֹחִין לֶאֱלָהּ שְׁמַיָּא, וּמְצַלַּיִן לְחַיֵּי מַלְכָּא וּבְנוֹהִי״. וּמַאן דְּעָבִיד הָכִי, לָאו מַעֲלִיוּתָא הִיא? וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר: (תנו) סֶלַע זֶה (לפלוני) לְצְדָקָה בִּשְׁבִיל שֶׁיִּחְיוּ בָּנַי, וּבִשְׁבִיל שֶׁאֶזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר, לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּיִשְׂרָאֵל, כָּאן, בְּגוֹיִים [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים]. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: מְנָא לָן דְּאַחְמִין? (מֵהָכָא) [דִּכְתִיב]: (עזרא ו) ״נִדְבָּכִין דִּי אֶבֶן גְּלָל תְּלָתָא, וְנִדְבָּךְ דִּי אָע חַדַּת״ וְגוֹ׳. לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר הָכִי? סָבַר: אִי מָרְדוּ בִּי יְהוּדָאֵי, אֵיקַלְיֵיהּ בְּנוּרָא. אֲטוּ שְׁלֹמֹה לָא עָבַד הָכִי? וְהָכְתִיב: (מלכים א ו) (״וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה״) ״שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גָזִית, וְטוּר כְּרֻתֹת אָרָזִים״. שְׁלֹמֹה עָבַד מִלְמַעְלָה, וְאִיהוּ עָבַד מִלְמַטָּה. שְׁלֹמֹה שַׁקְעֵיהּ בִּבְנִינָא, וְאִיהוּ לָא שַׁקְעֵיהּ בִּבְנִינָא. (וְאִי בָּעֵית אֵימָא: שְׁלֹמֹה סַדְּיֵיהּ בְּסִידָא, [אִיהוּ לָא סַדְּיֵיהּ בְּסִידָא]. (אָמַר רַב יִצְחָק:) אָמַר רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵימָא רַבִּי יִצְחָק: (וְאִיתֵימָא רַב נַחְמָן:) מְנָא לָן דְּאַחְמִין? מֵהָכָא: (נחמיה ב) ״וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ, וְהַשֵּׁגַל יוֹשֶׁבֶת אֶצְלוֹ״. מַאי ׳שֵׁגַל׳? אָמַר (רָבָא) [רַבָּה] בַּר לִיתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: כַּלְבְּתָא. אֶלָּא מֵעַתָּה, הָא דִּכְתִיב: (דניאל ה) ״וְעַל מָרֵא שְׁמַיָּא הִתְרוֹמַמְתָּ, וּלְמָאנֵיָּא דִּי בַיְתֵהּ הֵיתְיוּ קֳדָמָךְ, וְאַנְתְּ וְרַבְרְבָנָךְ, שֵׁגְלָתָךְ, וּלְחֵנָתָךְ, חַמְרָא שָׁתַיִן בְּהוֹן״. וְאִי ׳שֵׁגַל׳, כַּלְבְּתָא הִיא. כַּלְבְּתָא, בַּת שָׁתְיָא חַמְרָא הִיא? (אָמַר לֵיהּ:) ״הָא לָא קַשְׁיָא, דְּמַלְּפֵי לָהּ וְשָׁתְיָא. אֶלָּא מֵעַתָּה, דִּכְתִיב: (תהלים מה) ״בְּנוֹת מְלָכִים בִּיקָרוֹתָיִךְ, נִצְּבָה שֵׁגַל לִימִינֵךְ בְּכֶתֶם אוֹפִיר״. וְאִי ׳שֵׁגַל׳ כַּלְבְּתָא הִיא, מַאי קָא מְבַשַּׁר לְהוּ נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל? הָכִי קָאָמַר: בִּשְׁכַר שֶׁחָבִיבָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּשֵׁגַל זוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, זְכוּ לְכֶתֶם אוֹפִיר. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם ׳שֵׁגַל׳, מַלְכְּתָא הִיא, (ורבא) [וְרַבָּה] בַּר לִיתָא גְּמָרָא גְּמִיר לָהּ. וְאַמַּאי קָרֵי לָהּ ׳שֵׁגַל׳? שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו כְּשֵׁגַל. אִי נַמִי, שֶׁהוֹשִׁיבָהּ בִּמְקוֹם שֵׁגַל.

ד תָּנוּ רַבָּנָן: (דברים כג) ׳מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ׳ זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה. ׳תִּשְׁמֹר׳, זוֹ מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה. ׳וְעָשִׂיתָ׳, אַזְהָרָה לְבֵית־דִּין שֶׁיַּעֲשׂוּהָ. ״כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ״ זֶה נֶדֶר. ״לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״ אֵלּוּ חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים. ׳נָדָבָה׳, כְּמַשְׁמָעָהּ. ״אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ״ אֵלּוּ קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. ׳בְּפִיךָ׳ זוֹ צְדָקָה.

ה [כְּתִיב: (תהילים פ״א:ד׳) ״תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ״. אֵיזֶהוּ חַג שֶׁהַחֹדֶשׁ מִתְכַּסֶּה בּוֹ? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּכְתִיב: (שם) ״כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב״].

ו ״וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים״, (ויקרא כה) ״מְלַמֵּד: שֶׁמִּתְקַדֶּשֶׁת וְהוֹלֶכֶת מִתְּחִלָּתָהּ, מִכָּאן אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים נִפְטָרִים לְבָתֵּיהֶם, וְלֹא מִשְׁתַּעְבְּדִים לַאֲדוֹנֵיהֶם, אֶלָּא אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּשְׂמֵחִים, וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים, תָּקְעוּ בֵּית־דִּין בַּשּׁוֹפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבָתֵּיהֶן, וְשָׁדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

ז ב תָּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם. בְּתִשְׁרֵי נוֹלְדוּ אָבוֹת. בְּתִשְׁרֵי מֵתוּ אָבוֹת. בְּפֶסַח נוֹלַד יִצְחָק. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדוּ שָׂרָה, וְרָחֵל, וְחַנָּה. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יָצָא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִין. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. בְּנִיסָן נִגְאֲלוּ, (יְשָׁרְאֵל) וּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם. בְּנִיסָן נוֹלְדוּ אָבוֹת. בְּנִיסָן מֵתוּ אָבוֹת. בְּפֶסַח נוֹלַד יִצְחָק. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדוּ שָׂרָה, רָחֵל, וְחַנָּה. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יָצָא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִין. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. בְּנִיסָן נִגְאֲלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל. תַּנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁבְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית א) ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא, עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זָרַע, עֵץ פְּרִי״ וְגוֹ׳. אֵיזֶהוּ חֹדֶשׁ שֶׁהָאָרֶץ מוֹצִיאָה דְּשָׁאִים, וְאֵילָן מָלֵא פֵּרוֹת? הֱוֵי אוֹמֵר, זֶה תִּשְׁרֵי. וְאוֹתוֹ הַפֶּרֶק, זְמַן רְבִיעָה הָיָה, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים (עֲלֵיהֶם) וְצָמְחוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ב) ״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ״ וְגוֹ׳. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁבְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר: (שם א) ״וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ, וְעֵץ עֹשֶׂה פְּרִי״ וְגוֹ׳. אֵיזֶהוּ חֹדֶשׁ שֶׁהָאָרֶץ (מוֹצִיאָה) [מְלֵאָה] דְּשָׁאִים וְאֵילָן מוֹצִיא פֵּרוֹת? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה נִיסָן, וְאוֹתוֹ הַפֶּרֶק, זְמַן בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁמִּזְדַּוְּגִין זֶה עִם זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים סה) ״לָבְשׁוּ כָרִים הַצֹּאן״ וְגוֹ׳. וְאֵידָךְ נַמִּי, הָא כְּתִיב: (בראשית א) ״וְעֵץ עֹשֶׂה פְּרִי״? הַהוּא, לִבְרָכָה לְדוֹרוֹת הוּא דִּכְתִיב! וְאֵידָךְ נַמִּי, הָכְתִיב: ״עֵץ פְּרִי״? הַהוּא, כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית, בְּקוֹמָתָן נִבְרְאוּ, לְדַעְתָּן נִבְרְאוּ, לְצִבְיוֹנָם נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ב) ״וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְכָל צְבָאָם״. אַל תִּקְרֵי ׳צְבָאָם׳ אֶלָּא ׳צִבְיוֹנָם׳. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁבְּתִשְׁרֵי נוֹלְדוּ אָבוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים־א ח) ״וַיִּקְהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח הָאֶתָנִים בֶּחָג״ וְגוֹ׳, יֶרַח שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ אֵיתָנֵי עוֹלָם. מַאי מַשְׁמַע, דְּהַאי ׳אֵיתָן׳ לִישָׁנָא דְּתַקֵּיפִי הוּא? דִּכְתִיב: (במדבר כד) ״אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר: (מיכה ו) ״שִׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה׳, וְהָאֶתָנִים מוֹסְדֵי אֶרֶץ״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר: (ש״ה ב) ״קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא (וְגוֹ׳) [מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת״]. ״מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים״, בִּזְכוּת אָבוֹת. ״מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת״, בִּזְכוּת אִמָּהוֹת.

ח ג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁבְּנִיסָן נוֹלְדוּ אָבוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים־א ו) ״וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו״ וְגוֹ׳. יֶרַח שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ זִיוָתָנֵי עוֹלָם. וְהָכְתִיב: ״בְּיֶרַח הָאֶתָנִים״? הָתָם, דְּתַקֵּיפִי בְּמִצְוֹת. וְאֵידָךְ, הָכְתִיב נַמִּי: ״בְּחֹדֶשׁ זִו״? הַהוּא, מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ זִיוָא לְאִילָנֵי, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי מַאן דְּנָפִיק בְּיוֹמֵי דְּנִיסָן, וְחָזֵי לְאִילָנֵי דְּמַלְבְּלְבֵי, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ שֶׁלֹּא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם, וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבִים לְהִתְנָאוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם״. מַאן דְּאָמַר: בְּנִיסָן נוֹלְדוּ אָבוֹת, בְּנִיסָן מֵתוּ. מַאן דְּאָמַר: בְּתִשְׁרֵי נוֹלְדוּ, בְּתִשְׁרֵי מֵתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים לא) ״בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם״ וְגוֹ׳. שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר ׳הַיּוֹם׳, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳הַיּוֹם׳? הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי, לְמֻדֶּךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וּמְמַלֵּא שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מִיּוֹם לְיוֹם, וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כג) ״אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא״. בְּפֶסַח נוֹלַד יִצְחָק, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (בראשית יח) ״לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן״. אִימַת קָאֵי? אִילֵימָא בְּפֶסַח וְקָאָמַר לֵיהּ: בַּעֲצֶרֶת, בְּחַמְשִׁין יוֹמִין מִי קָא יָלְדָה? אֶלָּא דְּקָאֵי בַּעֲצֶרֶת, וְקָאָמַר לֵיהּ: בְּתִשְׁרֵי. אַכַּתִּי, בַּחֲמִשָּׁה יַרְחֵי מִי קָא יָלְדָה? אֶלָּא דְּקָאֵי בֶּחָג, וְקָאָמַר לֵיהּ: בְּנִיסָן. וְאַכַּתִּי, בְּשִׁיתָּא יַרְחֵי מִי קָא יָלְדָה? תָּנָא: אוֹתָהּ שָׁנָה, מְעֻבֶּרֶת הָיְתָה. סוֹף סוֹף, כִּי מַדְלִי מַר יְמֵי טֻמְאָה, בָּצְרֵי לְהוּ! אָמַר מַר זוּטְרָא: אַפְּלוּ לְמַאן דְּאָמַר: ״יוֹלֶדֶת לִתְשִׁעָה׳, אֵינָהּ יוֹלֶדֶת לְמֻקְצֶה שִׁין, (כל) ׳יוֹלֶדֶת לְשִׁבְעָה׳, יוֹלֶדֶת לְמֻקְצֶה שִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א א) ״וַיְהִי לִתְקֻפוֹת הַיָּמִים״ וְגוֹ׳. מְעוּט ׳תְּקוּפוֹת׳, שְׁתַּיִם. וּמְעוּט ׳יָמִים׳, שְׁנַיִם. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שָׂרָה, רָחֵל וְחַנָּה, מְנָא לָן? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַתְיָא ׳זְכִירָה׳ ׳זְכִירָה׳. וְאַתְיָא ׳פְּקִידָה׳ ׳פְּקִידָה׳. (אתיא ׳זכירה׳ ׳זכירה׳) כְּתִיב בָּהּ בְּרָחֵל: (בראשית ל) ״וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל״. וּכְתִיב בָּהּ בְּחַנָּה: (שמואל־א א) ״וַיִּזְכְּרֶהָ ה׳״. וְאַתְיָא ׳זְכִירָה׳ ׳זְכִירָה׳ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, דִּכְתִיב: (ויקרא כג) ״זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ״. וְאַתְיָא ׳פְּקִידָה׳ ׳פְּקִידָה׳. כְּתִיב בָּהּ בְּשָׂרָה: (בראשית כא) ״וַה׳ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר״. וּכְתִיב בָּהּ בְּחַנָּה: ״כִּי פָקַד ה׳ אֶת חַנָּה״. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יָצָא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִים, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (תהלים פא) ״תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ (וכתיב) (שם) כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב״. (וכתיב) (שם) ״עֵדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׂפַת לֹא יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע״. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּטְלָה עֲבוֹדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם (מנא לן? אתיא ׳סבילה׳ ׳סבילה׳) כְּתִיב הָכָא: (שמות ו) ״מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם״. וּכְתִיב הָתָם: (תהלים פא) ״הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ״ וְגוֹ׳. בְּנִיסָן נִגְאֲלוּ, כִּדְאִיתָא. וּבְתִשְׁרֵי עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, (מנא לן?) אַתְיָא ׳שׁוֹפָר׳ ׳שׁוֹפָר׳, כְּתִיב הָכָא: ״תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר״. וּכְתִיב הָתָם: (ישעיה כז) ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל״. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בְּנִיסָן נִגְאֲלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (שמות יב) ״לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה״. לַיְלָה הַמְשֻׁמָּר וּבָא מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. (״שמורים לכל בני ישראל לדורותם״. לילה משמר לעתיד לבא) וְאֵידָךְ? הַהוּא, לַיְלָה הַמְשֻׁמָּר וּבָא מִן הַמַּזִּיקִין. וְאָזְדוּ לְטַעֲמַיְהוּ, דְּתַנְיָא: (בראשית ז) ״בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ, בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעָה־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ״. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אוֹתוֹ הַיּוֹם, שִׁבְעָה־עָשָׂר בְּאִיָּר הָיָה, יוֹם שֶׁמַּזַּל כִּימָה שׁוֹקֵעַ בַּיּוֹם וּמַעֲנָנוֹת מִתְמַעֲטִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁשִּׁנּוּ מַעֲשֵׂיהֶן, שְׁנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְהֶעֱלָה מַזַּל כִּימָה בַּיּוֹם, וְנָטַל שְׁנֵי כוֹכָבִים מִכִּימָה וְהֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם.

רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁבְעָה־עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן הָיָה, יוֹם שֶׁמַּזַּל כִּימָה עוֹלֶה בַּיּוֹם, וּמַעְיְנוֹת מִתְגַּבְּרִים. וּמִתּוֹךְ שֶׁשִּׁנּוּ מַעֲשֵׂיהֶן, שִׁנָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶן מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְהֶעֱלָה מַזַּל כִּימָה בַּיּוֹם וְנַטָּל שְׁנֵי כוֹכָבִים, וְהֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם.

ט ד מִשְׁנָה. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נָדוֹן, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים לג) "הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם". וּבֶחָג, נִדּוֹנִין עַל הַמַּיִם. גְּמָרָא. הָא תְּבוּאָה? הָא תְּבוּאָה? (דְּאֵימַת?) אִילֵימָא הַךְ תְּבוּאָה דְּקַיְימָא, כָּל הַנֵּי הַרְפַּתְקֵי דְּעָדוּ עֲלָהּ, (וַעֲדַיִין קַיְמָא) אֵימַת אִיתְּדוֹן? אֶלָּא תְּבוּאָה דְּמִזְרְעָה! לְמֵימְרָא: דְּחַד דִּינָא מִיתְּדָנָא? וְהָתַנְיָא: תְּבוּאָה שֶׁאֲרַע בָּהּ קֹרִי אוֹ אֹנֶס קֹדֶם הַפֶּסַח נִדּוֹנֶת לְשֶׁעָבַר, אַחַר הַפֶּסַח נִדּוֹנֶת לְהַבָּא. וְאָדָם שֶׁאֵרַע בּוֹ קֹרִי אוֹ אֹנֶס קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים נִדּוֹן לְשֶׁעָבַר. אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים נִדּוֹן לְהַבָּא. אָמַר רָבָא: שְׁמַע מִינָּהּ, תְּרֵי דִּינֵי מִתְּדָנָא (שַׁתָּא). אָמַר אַבַּיֵי: הִלְכָךְ, כִּי חָזֵי אִינַשׁ דְּמַצְלַח זַרְעָא אַפְלָא, לִיקְדִים וְלִיזְרַע חָרְפָּא, דְּעַד דְּמַטֵי לְמִדַּיְנֵיהּ, קָדִים וְסָלִיק.

י ה מַנִּי מַתְנִיתִין? לֹא רַבִּי מֵאִיר וְלֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא רַבִּי יוֹסֵי וְלֹא רַבִּי נָתָן, דְּתַנְיָא: הַכֹּל נִדּוֹנִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּגְזַר־דִּין שֶׁלָּהֶם נֶחְתָּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכֹּל נִדּוֹנִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּגְזַר־דִּין שֶׁלָּהֶם נֶחְתָּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּזְמַנּוֹ, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, בֶּחָג עַל הַמַּיִם, וְאָדָם נִדּוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּגְזַר־דִּין שֶׁלּוֹ נֶחְתָּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ז׳:י״ח) "וַתִּפְקְדֶנּוּ לְבְקָרִים". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אָדָם נִדּוֹן בְּכָל שָׁעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "לִרְגָעִים תִּבְחָנֶנּוּ". וְכִי תֵּימָא: לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְכִי קָתָנֵי מַתְנִיתִין, אַגְזַר־דִּין. אִי הָכִי, קַשְׁיָא ׳אָדָם׳! אָמַר רָבָא: (הכא) הַאי תַּנָּא (תנא) דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדּוֹן; בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, וּבֶחָג עַל הַמַּיִם, וְאָדָם נִדּוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּגְזַר־דִּין שֶׁלּוֹ נֶחְתָּם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכִי קָתָנֵי מַתְנִיתִין, אַתְּחִלַּת דִּין. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? כִּדְקָאָמַר טַעְמָא! ״וַתִּפְקְדֶנּוּ לְבְקָרִים״! אֲנַן, הָכִי קָאָמְרִינַן: כִּרְבִּי נָתָן מַאי טַעְמָא לֹא קָאָמַר? ׳בְּחִינָה׳, עִיּוּנִי בְּעָלְמָא הִיא. ׳פְּקִידָה׳ נַמִּי, עִיּוּנִי בְּעָלְמָא הִיא! אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי מֵהָכָא: (מלכים־א ח) "לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ, וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ". וְאָמַר רַב חִסְדָּא: מֶלֶךְ וְצִבּוּר, מֶלֶךְ נִכְנָס תְּחִלָּה לַדִּין, דִּכְתִיב: "לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ". וַהֲדַר "מִשְׁפַּט עַמּוֹ". מַאי טַעְמָא? אֵיבָעֵית אֵימָא: דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְמֵיתַב מַלְכָּא מֵאִבְּרָאי. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: מִקַּמֵּי דְּלֵיפּוּשׁ חָרוֹן־אַף. אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּמַאן מַצְלִינַן הָאִידָנָא אַקְצִירֵי וְאַמְרִיעֵי? כְּמַאן? כְּרַבִּי יוֹסֵי! וְאִי בָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם כְּרַבָּנָן, וּכְדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: יָפָה צְעָקָה לְאָדָם בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין.

יא ו תַּנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה: הָבִיאוּ עֹמֶר בְּפֶסַח? מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּסַח, זְמַן תְּבוּאָה הוּא. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַקְרִיבוּ לְפָנַי עֹמֶר בְּפֶסַח, כְּדֵי שֶׁתִּתְבָּרֵךְ לָכֶם תְּבוּאָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה: הָבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת? מִפְּנֵי שֶׁעֲצֶרֶת זְמַן פֵּרוֹת אִילָן הוּא. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַקְרִיבוּ לְפָנַי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֶם פֵּרוֹת שֶׁבָּאִילָן. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה: נְסָכוּ (לפני) מַיִם בֶּחָג? (מפני שהחג זמן גשמי שנה) אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: נְסָכוּ לְפָנַי מַיִם בֶּחָג, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה. וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִמְרוּ לְפָנַי: מַלְכֻיּוֹת, זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. ׳מַלְכֻיּוֹת׳, כְּדֵי שֶׁתַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם. ׳זִכְרוֹנוֹת׳, כְּדֵי שֶׁתִּתְבּוֹא זִכְרוֹנֵיכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה, וּבַמֶּה? ׳בְּשׁוֹפָר׳. [אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: לָמָּה תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר שֶׁל אַיִל? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: תִּקְעוּ לְפָנַי בְּשׁוֹפָר שֶׁל אַיִל, כְּדֵי שֶׁאֶזְכֹּר לָכֶם עֲקֵדַת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, וּמַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ עֲקַדְתֶּם עַצְמְכֶם לְפָנַי. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לָמָּה תּוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה? לָמָּה תּוֹקְעִין? רַחֲמָנָא אָמַר תִּקְעוּ! אֶלָּא לָמָּה מְרִיעִין? ׳מְרִיעִין׳? רַחֲמָנָא אָמַר: ״זִכְרוֹן תְּרוּעָה״! אֶלָּא לָמָּה תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבִין, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין? כְּדֵי לְעַרְבֵּב הַשָּׂטָן. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל שָׁנָה שֶׁאֵין תּוֹקְעִין לָהּ בִּתְחִלָּתָהּ, מְרִיעִין לָהּ בְּסוֹפָהּ, מַאי טַעְמָא? דִּלְאו אִיעַרְבֵּב שָׂטָן].

יב ז אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל שָׁנָה שֶׁרָשָׁה בִּתְחִלָּתָהּ, מִתְעַשֶּׁרֶת בְּסוֹפָהּ, מַאי טַעְמָא? דִּכְתִיב: (דברים י״א:י״ב) ״מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״. ׳מֵרֵאשִׁית׳ כְּתִיב. ״וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״, (מכלל) [סוֹפָהּ], דְּאִית לָהּ אַחֲרִית. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין דָּנִין אֶת הָאָדָם אֶלָּא לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁל אוֹתָהּ שָׁעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כ״א:י״ז) "כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם". וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַזְכִּירִין עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן: קִיר נָטוּי, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵרוֹ. דְּאָמַר רַבִּי חָנָן: כָּל הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵרוֹ, הוּא נֶעֱנָשׁ תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם טז) "וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל אַבְרָם: חֲמָסִי עָלֶיךָ" וְגוֹ'. וּכְתִיב: (שם כג) "וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפּוֹד לְשָׂרָה" וְגוֹ'. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְקֻרָּעִין גְּזַר־דִּינוֹ שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן: ׳צְדָקָה׳, ׳צְעָקָה׳, ׳שִׁנּוּי הַשֵּׁם׳ וְ׳שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה׳. ׳צְדָקָה׳ דִּכְתִיב: (משלי י׳:ב׳) "וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת". ׳צְעָקָה׳ דִּכְתִיב: (תהילים ק״ז:ז׳) "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם" וְגוֹ'. וְ׳שִׁנּוּי הַשֵּׁם׳ דִּכְתִיב: (בראשית י״ז:ט״ו) "וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ, לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ ׳שָׂרָי׳ כִּי ׳שָׂרָה׳ שְׁמָהּ". וְלִבְסוֹף: "וּבֵרַכְתִּי אוֹתָהּ, וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה" וְגוֹ'. ׳שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה׳ דִּכְתִיב: (יונה ג׳:י׳) "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה". [וּכְתִיב: "וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה"]. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף ׳שִׁנּוּי מָקוֹם׳ שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ב:א׳) "וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ" וְגוֹ'. וַהֲדַר, "וְאֶעֱשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל". וְאֵידָךְ? הַהוּא, זְכוּתָא

דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא דְּאַהֲנָיָא לֵיהּ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: חַיָּיב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים־ב ד) ״וַיֹּאמֶר: מַדּוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם? לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת״. מִכְּלָל, דִּבְחֹדֶשׁ וְשַׁבָּת אִיבָּעֵי לָהּ לְמֵיזַל!

יג וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: חַיָּיב אָדָם לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא י״א:ח׳) ״וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ״, תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: ״וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ״, יָכוֹל יְהוּ יִשְׂרָאֵל מְזָהָרִים עַל מַגַּע נְבֵלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם כא) ״אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן״, בְּנֵי אַהֲרֹן מְזָהָרִין, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין מְזָהָרִין. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל־וָחֹמֶר, וּמַה טֻּמְאָה חֲמוּרָה, כֹּהֲנִים מְזָהָרִין, יִשְׂרָאֵל אֵין מְזָהָרִין, טֻּמְאָה קַלָּה לֹא כָּל־שֶׁכֵּן! אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ״? בָּרֶגֶל!

יד ח אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדָאי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה סְפָרִים נִפְתָּחִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶחָד שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, וְאֶחָד שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וְאֶחָד שֶׁל בֵּינוֹנִיִּים. שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, נִכְתָּבִים וְנֶחְתָּמִים לְאַלְתַּר לְחַיִּים. שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים, נִכְתָּבִים וְנֶחְתָּמִים לְאַלְתַּר לְמִיתָה. וּבֵינוֹנִיִּים, תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים. זָכוּ, נִכְתָּבוּ לְחַיִּים, לֹא זָכוּ, נִכְתָּבִים לְמִיתָה. אָמַר רַבִּי (אַבָּהוּ) [אַבִּין]: מַאי קְרָאָה? (תהילים ס״ט:כ״ט) ״יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים, וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ״. ״יִמָּחוּ מִסֵּפֶר״, זֶה סִפְרָן שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים. ״חַיִּים״, זֶה סִפְרָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים. ״וְעִם צַדִּיקִים אַל יִכָּתֵבוּ״, זֶה סִפְרָן שֶׁל בֵּינוֹנִיִּים. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, מֵהָכָא: (שמות ל״ב:ל״ב) ״וְאִם אַיִן, מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ״. ״מְחֵנִי נָא״, זֶה סִפְרָן שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים. ״מִסִּפְרְךָ״, זֶה סִפְרָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים. ״אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ״, זֶה סִפְרָן שֶׁל בֵּינוֹנִיִּים.

טו ט תַּנְיָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת הֵן לְיוֹם הַדִּין, אֶחָד שֶׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, וְאֶחָד שֶׁל בֵּינוֹנִיִּים, וְאֶחָד שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים. (של) צַדִּיקִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִין וְנֶחְתָּמִין לְאַלְתַּר לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. (של) רְשָׁעִים גְּמוּרִים נִכְתָּבִין וְנֶחְתָּמִין לְאַלְתַּר לְגֵיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (דניאל י״ב:ב׳) ״וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם, וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדִרְאוֹן עוֹלָם״. בֵּינוֹנִיִּים יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם וּמִצְפְּצְפִין וְעוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה י״ג:ט׳) ״וְהֵבֵאתִי אֶת הַשְּׁלִשִׁית בָּאֵשׁ וְצָרַפְתִּים כְּצָרֹף אֶת הַכָּסֶף וּבְחַנְתִּים כְּבֹחַן אֶת הַזָּהָב. הוּא יִקְרָא בִשְׁמִי וַאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ״. וַעֲלֵיהֶם אָמְרָה חַנָּה: (שמואל־א ב) ״ה׳ מֵמִית וּמְחַיֶּה״ וְגוֹ׳. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: ״וְרַב־חֶסֶד״, מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד: (תהילים קט״ז:א׳) ״אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה׳ אֶת קוֹלִי״. וַעֲלֵיהֶם נֶאֶמְרָה כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ: (תהילים קט״ז:א׳) ״דַּלֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ״. פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָן וּפוֹשְׁעֵי גּוֹיִים בְּגוּפָן, יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם (ונידונין בגיהנם) וְנִדּוֹנִין בָּהּ שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְאַחַר שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ, גּוּפָן כָּלָה וְנִשְׁמָתָן נִשְׂרֶפֶת, וְרוּחַ מְפַזַּרְתָן, וְנַעֲשִׂים אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלאכי ג׳:כ״א) ״וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים, כִּי יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם״. אֲבָל הַצַּדּוֹקִים, וְהַמְּסוֹרוֹת לְאַנָּסִים, וְהַמּוּמָרִים לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְהָאֲפִיקוֹרְסִים, וְשֶׁכָּפְרוּ בַּתּוֹרָה, וְשֶׁכָּפְרוּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְשֶׁפֵּרְשׁוּ מִדַּרְכֵי צִבּוּר, וְשֶׁנָּתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ הַחַיִּים, וְשֶׁחָטְאוּ, וְשֶׁהֶחֱטִיאוּ אֶת הָרַבִּים, כְּגוֹן: יָרָבְעָם בֶּן נְבָט וַחֲבֵרָיו, יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם וְנִדּוֹנִין בָּהּ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״ו:כ״ד) ״וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים״ וְגוֹ׳. גֵּיהִנֹּם כָּלָה וְהֵם אֵינָם כָּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים מ״ט:ט״ו) ״וְצוּרָם לְבַלּוֹת שְׁאוֹל״. (מזבול לו) וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּזִבּוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): ״מְזַבֶּל לוֹ״, וְאֵין זְבֶל׳ אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ח׳:י״ג) ״בָּנֹה בָנִיתִי בֵית זְבֶל לָךְ״ וְגוֹ׳. (אמר מר: ועליהם אמרה חנה: ״ה׳ ממית ומחיה״) [וַעֲלֵיהֶם אָמְרָה חַנָּה: (שמואל־א ב) ״ה׳ יַחֲתּוּ מְרִיבָיו״]. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבִּין: וּפְנֵיהֶם דּוֹמִין לְשׁוּלֵי קְדֵרָה. אָמַר רָבָא: וְאֵינָהוּ, מְשַׁפְּרֵי בְּנֵי מְחוֹזָא, וּמִקַּרְקְרֵן: ׳בְּנֵי־גֵּיהִנֹּם׳. אָמַר מַר: בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: ״וְרַב־ חֶסֶד״, מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. וְהָכְתִיב: ״וְהֵבֵאתִי אֶת הַשְּׁלִשִׁית בָּאֵשׁ״? הָתָם, עָוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָן. וְהָאָמַרְתְּ: לֵית לְהוּ תַּקָּנָה? הָתָם, בְּרוּבָּא עֲוֹנוֹת, הָכָא, בְּמֻחָצָּה עֲוֹנוֹת וּמֻחָצָּה זְכֻיּוֹת. (והכי קאמר: אי הוה במחצה עונות) וְאִית בֵּיהּ [נַמִּי] עָוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָם׳ לָא סַגְיָא דִּלְאו ״וְהֵבֵאתִי אֶת הַשְּׁלִשִׁית בָּאֵשׁ״. וְאִם לָאו: ״וְרַב־חֶסֶד״, מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד: (תהילים קט״ז:א׳) ״אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה׳״ וְגוֹ׳.

טז י דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים קט״ז:א׳) ״אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה׳״? אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵימָתַי אֲנִי אֲהוּבָה לְפָנֶיךָ? בִּזְמַן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל תַּחֲנוּנַי. ״דַּלֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ״, אַף עַל פִּי שֶׁדַּלָּה אֲנִי בְּמִצְוֹוֹת, לִי נָאֶה לְהוֹשִׁיעַ. ׳פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָן׳ מַאי נִינְהוּ? אָמַר רַב: קַרְקַפְתָּא דִּלָּא מָנַח תְּפִלִּין. ׳פּוֹשְׁעֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּגוּפָן׳? אָמַר רַב: בַּעֲבֵרָה. וְ׳שֶׁנָּתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ הַחַיִּים׳ אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶה פַּרְנָס, הַמַּטִּיל אֵימָה יְתֵרָה עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל פַּרְנָס, הַמַּטִּיל אֵימָה יְתֵרָה עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵינוֹ רוֹאֶה בֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ז:כ״ד) ״לָכֵן יְרֵאוּהוּ אֲנָשִׁים, לֹא יִרְאֶה כָּל חַכְמֵי־לֵב״.

יז יא אָמַר מַר: וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: ״וְרַב חֶסֶד״, מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד. הֵיכִי עָבִיד? רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: ׳כּוֹבֵשׁ׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ז׳:י״ט) ״יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ, יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ״ וְגוֹ׳. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: ׳נוֹשֵׂא׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע״.

יח תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וְכָךְ הִיא הַמִּדָּה. אָמַר רָבָא: רַעֲוֹן עַצְמוֹ אֵינוֹ נִמְחָק, דְּאִי אִיכָּא רוּבָּא עֲוֹנוֹת, מִיחַשְׁיב בַּהֲדַיְיהוּ. אָמַר רָבָא: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע״. לְמִי ׳נוֹשֵׂא עָוֹן׳? לְמִי שֶׁ׳עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע׳. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ חָלַשׁ, עַל רַב פָּפָּא לְשִׁיוּלֵי בֵּיהּ. חָזָא (דתקיף) [דְּחָלִישׁ] לֵיהּ עָלְמָא, אָמַר לְהוּ: עִיבִידוּ לֵיהּ זַוְדָתָא. לְסוֹף אִיתְּפַח. הֲוָה קָא מִיכְסֵיף רַב פָּפָּא לְמֶחֱזֵיהּ.

אַמְרִי לֵיהּ: מַאי חָזִית? אָמַר (ליה) [לְהוּ]: אֵין, הָכִי הֲוָה! וְאָמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוֹאִיל וְלָא מוּקִים בְּמִילֵיהּ, לָא תּוּקְמוּ בַּהֲדֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) (״מי אל כמוך) ״נֹשֵׂא עָוֹן״ וְגוֹ׳ [לְמִי נוֹשֵׂא עָוֹן׳? לְ׳עֹבֵר עַל פֶּשַׁע׳ (שם) ״לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ״]. אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא: אַלְיָה וְקוֹרֶן בָּהּ, ״לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ״ וְלֹא לְכָל נַחֲלָתוֹ. לְמִי שֶׁמֵּשִׁים עַצְמוֹ כִּשִׁירַיִם.

יט יב ״וַיַּעֲבֹר ה׳ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא״ (שמות לד). אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִלְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב, אִי־אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ, מְלַמֵּד שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשְׁלִיחַ־צִבּוּר, וְהֶרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה סֵדֶר תְּפִלָּה. אָמַר לוֹ: כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִין, (לפני) יַעֲשׂוּ לְפָנַי כַּסֵּדֶר הַזֶּה, וַאֲנִי אֶמְחֹל לָהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם. (שמות לד) ״הַשֵּׁם הַשֵּׁם״, אֲנִי הוּא קֹדֶם שֶׁיֵּחָטְא אָדָם, אֲנִי הוּא לְאַחַר שֶׁיֵּחָטְא אָדָם וְיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. ״אֵ־ל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת״. אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּרִית כְּרוּתָה לִשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת רֵיקָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית״ וְגוֹ׳. אִילְפָא רָמִי, כְּתִיב: (שם) ״וְרַב חֶסֶד״, וּכְתִיב: (שם) ״וֶאֱמֶת״. בְּתְחִלָּה ״אֱמֶת״, וְלִבְסוֹף ״וְרַב חֶסֶד״. רַבִּי אֶלְעָזָר רָמִי, כְּתִיב (תהלים סב) ״וּלְךָ אֲדֹנָי חָסֶד״, וּכְתִיב: (שם) ״כִּי אַתָּה תְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ״, בְּתְחִלָּה, ״כִּי אַתָּה תְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ״, וְלִבְסוֹף ״וּלְךָ אֲדֹנָי חָסֶד״. רַב הוּנָא רָמִי, כְּתִיב: (שם קמה) ״צַדִּיק ה׳ בְּכָל דְּרָכָיו״, וּכְתִיב: (שם) ״וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו״, בְּתְחִלָּה ״צַדִּיק״, וְלִבְסוֹף ״חָסִיד״.

כ יג אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמְּקָרַעַת גְּזַר־דִּינוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ו׳:י׳) ״הַשְׁמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה [וְאָזְנָיו הַכְבֵּד, וְעֵינָיו הָשַׁע, פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יָבִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ]״. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: וְדִלְמָא קֹדֶם גְּזַר־דִּין? אָמַר לֵיהּ: ״וָשָׁב וְרָפָא לוֹ״ כְּתִיב. אֵי־זֶהוּ דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ רְפוּאָה? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה גְּזַר־דִּין. מֵיתִיבִי: הַשָּׁב בֵּינָתַיִם, מוֹחֲלִין לוֹ, לֹא שָׁב בֵּינָתַיִם, אֲפִלּוּ הֵבִיא כָּל אֵילֵי נְבָיוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אֵין מוֹחֲלִין לוֹ. לָא קַשְׁיָא, הָא בְּיָחִיד, הָא בְּצִבּוּר. מֵיתִיבִי: (דברים י״א:י״ב) ״תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית״ וְגוֹ׳. עִתִּים לְטוֹבָה, וְעִתִּים לְרָעָה. ׳עִתִּים לְטוֹבָה׳ כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים גְּמוּרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּפָסְקוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים מוּעָטִים, לְסוֹף, חָזְרוּ בָּהֶם, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אִי־אֶפְשָׁר שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹרִידָן בִּזְמַנָּן, עַל הָאָרֶץ שֶׁצְּרִיכָה לָהֶם, הַכֹּל לְפִי הָאָרֶץ. ׳עִתִּים לְרָעָה׳ כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צַדִּיקִים גְּמוּרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּפָסְקוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מְרֻבִּין, לְסוֹף, (סרחו) [חָזְרוּ]. לִפְחֹת מֵהֶן אִי־אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹרִידָן שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, עַל הָאָרֶץ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לָהֶם. לְטוֹבָה מִיתְקָא, לִיקְרַע לְגִזַר־דִּינַיְהוּ, וְלוֹסִיף בְּהוּ! שַׁאנִי הָתָם, דְּאֶפְשָׁר בְּהָכִי. תָּא שְׁמַע: (תהילים ק״ז:כ״ג-כ״ד) ״יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת, עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים, הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה׳ וְנִפְלְאוֹתָיו בִּמְצוּלָה, וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה וְגוֹ׳, יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת וְגוֹ׳, יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר וְגוֹ׳, וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם וְגוֹ׳, יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם״. (הקדוש ברוך הוא) עָשָׂה לָהֶם סְמָנִיּוֹת, כְּ׳אַפִּין׳ וְ׳רַקִּין׳ שֶׁבַּתּוֹרָה, לוֹמַר לְךָ: צָעֲקוּ קֹדֶם גְּזַר־דִּין, נַעֲנוּ. לְאַחַר גְּזַר־דִּין, לֹא נַעֲנוּ! הַנָּךְ נַמֵּי, כֵּיחִידִים דָּמוּ.

כא תָּא שְׁמַע: שָׁאֲלָה בְּלוּרְיָאה הַגְּיוֹרֶת אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, כָּתוּב בְּתוֹרָתְכֶם: (דברים י׳:י״ז) ״אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד״, וּכְתִיב: (במדבר ו׳:כ״ו) ״יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ, וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם״. נִטְפַּל לָהּ רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן, אָמַר לָהּ: אֶמְשֹׁל לָךְ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה: לְאָדָם שֶׁנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה, וְקָבַע לוֹ זְמַן בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁבַּע לוֹ בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ. הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נָתַן לוֹ כְּלוּם, בָּא לְפַיֵּס אֶת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לוֹ: עֶלְבּוֹנִי מָחוּל לְךָ, לְךָ וּפַיֵּס אֶת חֲבֵרְךָ. אַף הָכָא נַמִּי, כָּאן בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, כָּאן בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד: כָּאן קֹדֶם גְּזַר־דִּין, כָּאן לְאַחַר גְּזַר־דִּין! הָכָא נַמִּי בְּיָחִיד. וּגְזַר־דִּין דְּיָחִיד גּוּפֵיהּ, תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שְׁנַיִם שֶׁעוֹלִין לְמִטָּה וְחָלְיָן שָׁוֶה, וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁעוֹלִין לַגַּרְדּוֹם לְדִין, וְדִינָם שָׁוֶה, זֶה יָרַד וְזֶה לֹא יָרַד, זֶה נִצּוֹל וְזֶה לֹא נִצּוֹל, מִפְּנֵי מַה זֶּה יָרַד וְזֶה לֹא יָרַד? זֶה הִתְפַּלֵּל וְנַעֲנָה, וְזֶה הִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה. וּמִפְּנֵי מַה זֶּה הִתְפַּלֵּל וְנַעֲנָה, וְזֶה הִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה? זֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלֵמָה, נַעֲנָה, וְזֶה שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלֵמָה, לֹא נַעֲנָה. רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר) [אֶלְעָזָר] אוֹמֵר: כָּאן קֹדֶם גְּזַר־דִּין, כָּאן לְאַחַר גְּזַר־דִּין. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: יָפָה צְעָקָה לְאָדָם, בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין, בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וּגְזַר־דִּין דְּצִבּוּר, מִי מִקְרֵע? וְהָכְתִיב: (ירמיהו ד׳:י״ד) ״כַּבְּסִי מֵרָעָה לִבֵּךְ יְרוּשָׁלַם לְמַעַן״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם ב) ״כִּי אִם תְּכַבְּסִי בְּנֶתֶר, וְתַרְבִּי לָךְ בֹּרִית״ וְגוֹ׳. מַאי לָאו, כָּאן, קֹדֶם גְּזַר־דִּין, כָּאן, לְאַחַר גְּזַר־דִּין? לֹא! אִידֵי וְאִידֵי לְאַחַר גְּזַר־דִּין, וְלָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּגְזַר־דִּין שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ שְׁבוּעָה, כָּאן, בִּגְזַר־דִּין שֶׁאֵין עִמּוֹ שְׁבוּעָה, כִּדְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי, דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי, וְאָמְרִי לָהּ: [אָמַר] רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן]: מְנַיִן לְגִזַר־דִּין שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ שְׁבוּעָה, שֶׁאֵינוֹ מִתְקָרֵעַ? שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל־א ג) ״וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית־עֵלִי, אִם יְתְכַּפֵּר עֲוֹן בֵּית־עֵלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה״ וְגוֹ׳. אָמַר (רבא) [רַבָּה]: ״בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה״ אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר, אֲבָל מִתְכַּפֵּר הוּא בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים. כִּי הָא (דרבא) [דְּרַבָּה] וְאַבַּיֵי, תַּרְוַויְהוּ מִדְּבֵית־עֵלִי קָאַתוּ; (רבא) [רַבָּה] דְּעָסַק בַּתּוֹרָה, חַיֵּי אַרְבָּעִין שְׁנִין. אַבַּיֵי דְּעָסַק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, חַיֵּי שִׁתִּין שְׁנִין. תָּנוּ רַבָּנָן: מִשְׁפָּחָה אַחַת הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ מֵתִים בְּנֵי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבָאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. אָמַר לָהֶם: שֶׁמָּא מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית־עֵלִי אַתֶּם? דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שמואל א ב׳:ל״ג-ל״ד) ״וְכָל מַרְבִּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים״. לְכוּ וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה וִחְיוּ. הָלְכוּ וְעָסְקוּ בַּתּוֹרָה וְחָיוּ, וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתָהּ, ״מִשְׁפַּחַת [רַבָּן] יוֹחָנָן״ עַל שְׁמוֹ.

כב יד אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִינְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: מִנַּיִן לְגִזַּר־דִּין שֶׁל צִבּוּר שֶׁאֵינוֹ נֶחְתָּם? ״שֶׁאֵינוֹ נֶחְתָּם״?! וְהָכְתִיב: (ירמיהו ב׳:כ״ב) ״נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי״. אֶלָּא, מִנַּיִן שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְתָּם, מְתְקָרֵעַ? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ד׳:ז׳) ״כִּי מִי ה׳ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו״. וְהָכְתִיב: (ישעיהו נ״ה:ו׳) ״דִּרְשׁוּ ה׳ בְּהִמָּצְאוֹ״? הָתָם בְּיָחִיד, הָכָא בְּצִבּוּר. וּבְיָחִיד אִיתַּמַּת? אָמַר (רב נחמן אמר) רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: אֵלּוּ עֲשָׂרֶת יָמִים, שֶׁמֵּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים. (שמואל־א כה) ״וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים, וַיִּגֹּף ה׳ אֶת נָבָל״. ״עֲשֶׂרֶת יָמִים״, מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כְּנֶגֶד עֲשֶׂר לְגִימוֹת, שֶׁנָּתַן נָבָל לְעַבְדֵי דָּוִד. (אמר) רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אַבָּהוּ: (כנגד) [אֵלּוּ] עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁמֵּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים.

כג טו פְּסָקָא. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי עוֹלָם וְכוּ׳. מַאי ׳כִּבְנֵי מָרוֹן׳? הָכָא תַּרְגִּימוּ,כִּבְנֵי אִימְּרָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: כְּמַעֲלוֹת בֵּית (חורון) [מָרוֹן]. [אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּחַיָּלוֹת שֶׁל בֵּית דָּוִד. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכֵלָן נִסְקָרִין בְּסִקְירָה אַחַת. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף אָנָן נַמִּי תְּנִינָן: (תהילים ל״ג:ט״ו) ״הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם, הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם״. מַאי קָאָמַר? אִילֵימָא דְּהָכִי קָאָמַר: דְּבָרִינְהוּ לְכוּלֵי עָלְמָא לְיֹצְרֵיהּ מְיַחֵד כִּי הֲדָדֵי, הָא קָא חָזִינָן דְּלָאו הָכִי [הוּא!] אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: הַיֹּצֵר רוֹאֶה יַחַד לִבָּם, וְהוּא מֵבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם.

כד טז מִשְׁנָה. עַל שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: [עַל נִיסָן, מִפְּנֵי הַפֶּסַח, עַל אָב, מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, עַל אֱלוּל, מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. עַל תִּשְׁרֵי, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעָדוֹת. עַל כִּסְלֵו, מִפְּנֵי חֲנֻכָּה. עַל אֲדָר, מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּכְשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, יוֹצְאִים אַף עַל אִיָּר, מִפְּנֵי פֶּסַח קָטָן. גְּמָרָא]. וְלֵיפּוֹק נַמִּי א׳תַּמּוּז׳ וְא׳טֵבֵת׳! דְּאָמַר רַב חַנָּא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חַסִידָא: מַאי דִּכְתִיב: (זכריה ח׳:י״ט) ״כֹּה אָמַר ה׳ צְבָאוֹת: צוֹם הָרְבִיעִי, וְצוֹם הַחֲמִישִׁי, וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְצוֹם הָעֲשִׂירִי, יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה״ וגו׳. קָרֵי לְהוּ ׳צוֹם׳ וְקָרֵי לְהוּ: ׳שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה׳? אֶלָּא לָאו הָכִי קָאָמַר: בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם, יִהְיֶה ׳לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה׳, אֵין שָׁלוֹם, ׳צוֹם׳! אָמַר רַב פָּפָּא: הָכִי קָאָמַר: בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם, יִהְיֶה ׳לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה׳. יֵשׁ גְּזֵרָה, ׳צוֹם׳, אֵין גְּזֵרָה וְאֵין שָׁלוֹם, רָצוּ, מִתְעַנְּיָין, רָצוּ, אֵין מִתְעַנְּיָין. אִי הָכִי, תִּשְׁעָה־בְּאָב נַמִּי! אָמַר רַב פָּפָּא: שַׁאנִי תִּשְׁעָה־ בְּאָב, הוֹאִיל וְהֻכְפְּלוּ בּוֹ צָרוֹת, דְּאָמַר מַר: בְּתִשְׁעָה־בְּאָב חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשֵּׁנִיָּה, וְנִלְכְּדָה בֵּיתָר, וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר.

כה יז תַּנְיָא, (רבי שמעון בן יוחאי אומר:) [אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן:] אַרְבָּעָה דְּבָרִים הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וְאֵין אֲנִי דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ; (וזה אחד מהן:) ״צוֹם הָרְבִיעִי״ זֶה (שבעה עשר) [תִּשְׁעָה] בְּתַמּוּז, שֶׁבּוֹ הָבְקְעָה הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו נ״ב:ו׳) ״בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי, בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ, וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בָּעִיר״. וּכְתִיב: (שם) ״וַתִּבָּקַע הָעִיר (ותניא: בראשונה, בתשעה לחדש, ובשניה בשבעה עשר לחדש) אַמַּאי קָרוּ לֵיהּ: ״רְבִיעִי״? רְבִיעִי לְחֻדָּשִׁים. ״צוֹם הַחֲמִישִׁי״ זֶה תִּשְׁעָה־בְּאָב, שֶׁבּוֹ נִשְׂרַף בֵּית אֱלֹהֵינוּ. אַמַּאי קָרוּ לֵיהּ: ״חֲמִישִׁי״? חֲמִישִׁי לְחֻדָּשִׁים. ״צוֹם הַשְּׁבִיעִי״ זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתִשְׁרֵי, שֶׁבּוֹ נֶהֱרַג גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם, וּמִי הָרָגוֹ? יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה הֲרָגוֹ. לְמַלְּדָךְ, שֶׁשִּׁקּוֹלָה מִיתָתָן שֶׁל צַדִּיקִים כִּשְׂרֵפַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. אַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״שְׁבִיעִי״? שְׁבִיעִי לְחֻדָּשִׁים. ״צוֹם הָעֲשִׂירִי״ זֶה עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, שֶׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל כ״ד:א׳-ב׳) ״וַיְהִי דְבַר ה׳ אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי, בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר״. וּכְתִיב: (יחזקאל כ״ד:א׳-ב׳) ״בֶּן אָדָם, כְּתָב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם, אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַיִם״. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ״עֲשִׂירִי״? עֲשִׂירִי לְחֻדָּשִׁים, וַהֲלֹא הָיָה רָאוּי זֶה לִכְתֹּב רֹאשׁוֹן, וְלָמָּה נִכְתַּב כָּאן? כְּדֵי לְהַסְדִּיר חֳדָשִׁים כִּתְקָנָן. וַאֲנִי אֵינִי אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא, ״צוֹם הָעֲשִׂירִי״ זֶה חֲמִשָּׁה בְּטֵבֵת, שֶׁבּוֹ בָּאת שְׁמוּעָה לַגּוֹלָה שֶׁהֻכְּתָה הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לג) ״וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּעֲשִׂרִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ, לִגְלוּתֵנוּ, בָּא אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַיִם לֵאמֹר: הֻכְּתָה הָעִיר״. וְעָשׂוּ ״יוֹם־שְׁמוּעָה׳ כְּ׳יוֹם־שְׂרֵפָה׳. וְנִרְאִין דְּבָרֵי מִדְבָּרָיו, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן. וְהוּא אוֹמֵר עַל אַחֲרוֹן רִאשׁוֹן וְעַל רִאשׁוֹן אַחֲרוֹן. (ועוד, שאני מונה לסדר פורעניות ולסדר חדשים, והוא אינו מונה אלא לסדר חדשים בלבד) [אֶלָּא, שֶׁהוּא מוֹנֶה לְסֵדֶר חֳדָשִׁים, וַאֲנִי מוֹנֶה לְסֵדֶר פֻּרְעָנֻיּוֹת].

כו יח כָּתוּב בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית: בִּתְלָתָא בְּתִשְׁרֵי בְּטֵילַת אַדְכַּרְתָּא מִן שְׁטָרַיָּא, שֶׁפַּעַם אַחַת גְּזֵרָה מַלְכוּת יָוָן הָרִשָׁעָה גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם עַל פִּיהֶם. וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְּחוּם, הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהוּ מַזְכִּירִין שֵׁם שָׁמַיִם, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁטָרוֹת. וְכָךְ הָיוּ מוֹנִין: בִּשְׁנַת כָּךְ וְכָךְ לְיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהוּא כֹּהֵן לְאֵל־עֶלְיוֹן. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: לְמָחָר פּוֹרֵעַ זֶה אֶת חוֹבוֹ, וְנִמְצָא שְׁטָר מֻטָּל בַּאֲשָׁפָה, וּבִטְּלוּם, וְאוֹתוֹ יוֹם עָשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב.

כז יט בְּעֶשְׂרִין וּתְמַנְיָא בַּאֲדָר אָתָא בְּשׂוֹרְתָא טַבְתָּא לִיהוּדָאֵי, דְּלָא יְעִידוּן מִן אוֹרַיְתָא, שֶׁפַּעַם אַחַת גְּזֵרָה מַלְכוּת הָרִשָׁעָה גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל, אשתשר שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְשֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשֶׁיְּחַלְּלוּ שַׁבָּת. מָה עָשָׂה יְהוּדָה בֶּן שַׁמּוּעַ וַחֲבֵרָיו? הָלְכוּ וְנָטְלוּ עֵצָה מִמַּטְרוֹנִיתָא אַחַת, שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי רוֹמִי מְצוּיִין אֶצְלָהּ. אָמְרָה לָהֶם: בּוֹאוּ וְהַפְגִּינוּ בַּלַּיְלָה. הָלְכוּ וְהִפְגִּינוּ בַּלַּיְלָה, אָמְרוּ: אִי־שָׁמַיִם, לֹא אַחֵיכֶם אֲנַחְנוּ? לֹא בְּנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ? וְלֹא בְּנֵי אֵם אַחַת אֲנַחְנוּ? מַה נְּשַׁתַּנֵּינוּ מִכָּל אֻמָּה וְלָשׁוֹן, שֶׁאַתֶּם גּוֹזְרִין עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת? וּבִטְּלוּם, וְאוֹתוֹ יוֹם עָשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב.

כח כ כְּתִיב: (תהילים י״ב:ז׳) ״אִמְרוֹת ה׳ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת, כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ, מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם״. רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִּינָה נִבְרְאוּ בָּעוֹלָם, וְכֻלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה, (בסיני) חָסֵר אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ח) ״וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים״. בִּקֵּשׁ קְהֵלַת לִהְיוֹת כְּמֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת י״ב:י׳) ״בִּקֵּשׁ

קְהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי חֵפֶץ״. יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: ״וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת״. (דברים ל״ד:י׳) ״וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה״. וְחַד אָמַר: בַּנְּבִיאִים לֹא קָם, אֲבָל בַּמְּלָכִים קָם! אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם, ״בִּקֵּשׁ קְהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי חֵפֶץ״? בִּקֵּשׁ קְהֶלֶת לָדוּן דִּינִין שֶׁבַּלֵּב, שֶׁלֹּא בְּעֵדִים וְשֶׁלֹּא בְּהַתְרָאָה, יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: ״וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת״. (שם יז) ״עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר״.

פרק ב

א ראש השנה פרק ב - [בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם. מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַבַּיְתוֹסִים וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: מַה קִּלְקוּל קִלְקְלוּ הַבַּיְתוֹסִין? פַּעַם אַחַת, בִּקְּשׁוּ בַּיְתוֹסִין לְהַטְעוֹת אֶת חֲכָמִים. שָׁכְרוּ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, אֶחָד מִשֶּׁלָּנוּ וְאֶחָד מִשֶּׁלָּהֶם. שֶׁלָּהֶם הֵעִיד עֵדוּתוֹ וְיָצָא. שֶׁלָּנוּ, אָמְרוּ לוֹ: אֱמֹר כֵּיצַד רָאִיתָ אֶת הַלְּבָנָה! אָמַר לָהֶם: עוֹלֶה הָיִיתִי בְּמַעֲלֵה אַדֻּמִּים, וּרְאִיתִיו שֶׁהוּא רָבוּץ בֵּין שְׁנֵי סְלָעִים, רֹאשׁוֹ דּוֹמֶה לְעֶגֶל, אָזְנָיו דּוֹמִין לִגְדֵי, קַרְנָיו דּוֹמוֹת לְצָבִי, וּזְנָבוֹ מַנַּחַת לוֹ בֵּין יַרְכוֹתָיו, וְהִצַּצְתִּי בּוֹ וְנִרְתַּעְתִּי, וְנָפַלְתִּי לַאֲחוֹרַי, וְאִם אֵין אַתֶּם מַאֲמִינִים לִי, הֲרֵי מָאתַיִם זוּז צְרוּרִים לִי בְּסִדְינִי. אָמְרוּ לוֹ: מִי הִזְקִיקְךָ לְכָךְ? אָמַר לָהֶם: שֶׁמַּעְתִּי שֶׁבִּקְּשׁוּ בַּיְתוֹסִים לְהַטְעוֹת אֶת הַחֲכָמִים, אָמַרְתִּי: אֵלֵךְ אֲנִי וְאוֹדִיעַ לָהֶם, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִין, וַיַּטְעוּ אֶת הַחֲכָמִים. אָמְרוּ לוֹ: מָאתַיִם זוּז נְתוּנִין לְךָ בְּמַתָּנָה, וְהַשּׁוֹכֵרְךָ יִמָּתַח עַל הָעַמּוּד. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְקִינוּ, שֶׁלֹּא יְהוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא מִן הַמַּכִּירִין].

ב מַתְנִיתִין. בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת. מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַכּוּתִים, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין. כֵּיצַד הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת? מְבִיאִין כְּלוֹנְסָאוֹת שֶׁל אֶרֶז אֲרֻכִּין, וְקָנִים, וַעֲצֵי שֶׁמֶן, וּנְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְכוֹרֵךְ בִּמְשִׁיחָה, וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ הָהָר, וּמַצִּית בָּהֶן אֶת הָאוּר, וּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, עַד שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשֵּׁנִי, וְכֵן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשְּׁלִישִׁי. [וּמֵאַיִן הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת? מֵהַר הַמִּשְׁחָה וְכוּ׳].

ג כא כְּתִיב: (ישעיהו ל״ג:כ״א) ״וְצִי אַדִּיר לֹא יַעַבְרֶנּוּ״. (אמר רב יהודה:) אָמַר רַב: זוֹ בּוּרְנִי גְּדוֹלָה. הֵיכִי עֲבֵדִי? מַיְתִין שִׁיתָּא אַלְפֵי גַּבְרֵי בְּתֶרֵיסַר יַרְחֵי־שַׁתָּא, וְאַמְרֵי לָהּ: תְּרֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרָא בְּשִׁיתָּא יַרְחֵי־[שַׁתָּא]. (ומייתו ספינתא) וְטָעֲנִין לָהּ חַלָּא עַד דְּשַׂכְנָא. וְנָחִית בַּר־אַמּוֹרָאֵי וְקָטַר אַטּוּנֵי דְּכִיתְנָא בְּכִיסְתָּא, וְקָטַר לְהוּ בִּסְפִינְתָּא, וְנָטְלוּ חַלָּא וְשָׁדוּ לְאִבְּרָאֵי, וְכַמָּה דְּמִידַּלְיָא, עָקְרָא וּמַיְתְיָא, וּמְחַלַּף עַל חַד תְּרִין בְּכַסְפָּא. תְּלָת פַּרְוָתָא הַוְיָין, תַּרְתֵּי בֵּי רוֹמָאֵי, וַחֲדָא בֵּי פַּרְסָאֵי. דְּבֵי רוֹמָאֵי מַסְקֵן כִּיסְתָּא, דְּבֵי פַּרְסָאֵי מַסְקֵן מַרְגָּלְיְתָא, וּמִקָּרְיָיא: ׳פַּרְוָותָא דְּמַשְׁמְהִיג׳. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שִׁטָּה וְשִׁטָּה שֶׁנִּטְּלוּ גּוֹיִם מִירוּשָׁלַיִם, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מא) ״אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז, שִׁטָּה, וַהֲדַס, וְעֵץ שָׁמֶן״ וְגוֹ׳. וְאֵין ׳מִדְבָּר׳ אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם סד) ״צִיּוֹן מִדְבָּר הָיְתָה, יְרוּשָׁלַם שְׁמָמָה״. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵינוֹ מְלַמְּדָהּ, דּוֹמֶה לַהֲדַס בַּמִּדְבָּר. (דליכא דליתהני מיניה) וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: (אמר רבי יוחנן:) כָּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְלַמְּדָהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, דּוֹמֶה לַהֲדַס בַּמִּדְבָּר, דְּחָבִיב! (לכל, ומאן דשקיל, מיניה שקיל) וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹי לָהֶם לַגּוֹיִם, (עובדי כוכבים) שֶׁאֵין לָהֶם תַּקָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס׳:י״ז) ״תַּחַת הַנְחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב, וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶּסֶף, וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת״ וְגוֹ׳. תַּחַת רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, מַאי מְבִיאִין? וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: (יואל ד׳:כ״א) ״וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא נִקֵּיתִי, וַה׳ שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן״.

ד [פִּסְקָא. וּמֵאַיִן הָיוּ מַשִּׁיאִין מַשּׂוֹאוֹת וְכוּ׳. וּמִבֵּית בַּלְתִּין. מַאי ׳בֵּית בַּלְתִּין׳? אָמַר רַב: זוֹ ׳בִּירָם׳. מַאי ׳גּוֹלָה׳? אָמַר רַב: יוֹסֵף זוֹ ׳פּוּמְבְּדִיתָא׳. מַאי, ׳כְּמִדּוּרַת הָאֵשׁ׳? תָּנָא: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל אֲבוּקָה בְּיָדוֹ, וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ גַּגּוֹ. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף חָרִים וְכַיָּיר וְגֶדֶר וְחַבְרוֹתֶיהָ. אֵיכָא דְּאָמְרִי: בֵּינִי וּבֵינִי הַוּוּ קַיְמִי, אֵיכָא דְּאָמְרִי: לְהַךְ גִּיסָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲווּ קַיְמִי. מַר חָשִׁיב דְּהַאי גִּיסָא, וּמַר חָשִׁיב דְּהַאי גִּיסָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת שְׁמוֹנָה פַּרְסָאוֹת. כַּמָּה חֲוֵי לְהוּ? תְּלָתִין וְתַרְתֵּין. וְהָא הָאִידָנָא, טוּבָא הֲווּ? אָמַר אַבַּיֵי: אִסְתַּתּוּמֵי אִסְתַּתִּים לְהוּ דַּרְכֵי, דִּכְתִיב: (הושע ב׳:ח׳) ״לָכֵן הִנְנִי שָׂךְ אֶת דַּרְכֵךְ בַּסִּירִים״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מֵהָכָא, דִּכְתִיב: (איכה ג) ״נְתִיבֹתַי עִוָּה״].

ה אָמַר אַבַּיֵי: פְּגִימָתָהּ לִפְנֵי הַחַמָּה אוֹ לְאַחַר הַחַמָּה? אִם אָמַר: ׳לִפְנֵי הַחַמָּה׳ לֹא אָמַר כְּלוּם, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (איוב כ״ה:ב׳) ״הַמְשֵׁל וָפַחַד עִמּוֹ, עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו״? מֵעוֹלָם לֹא רָאֲתָה חַמָּה פְּגִימָתָהּ שֶׁל לְבָנָה, וְלֹא פְּגִימָתָהּ שֶׁל קֶשֶׁת. פְּגִימָתָהּ שֶׁל לְבָנָה, דְּחָלְשָׁא דַּעְתָּהּ. פְּגִימָתָהּ שֶׁל קֶשֶׁת, דְּלָא לֵימְרוּ עוֹבְדֵי חַמָּה: גִּירָא קָא מְשַׁדְּיָא.

ו מַתְנִיתִין. רֹאשׁ בֵּית־דִּין אוֹמֵר: ׳מְקֻדָּשׁ׳ וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו: ׳מְקֻדָּשׁ, מְקֻדָּשׁ׳ וְכוּ׳. גְּמָרָא. מְנָא הָנֵי מִילֵי? אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר גַּמְדָּא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל, אָמַר (רב) [רַבִּי]: אָמַר קְרָא: (ויקרא כ״ג:מ״ד) ״וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה׳״, מִכָּאן, שֶׁרֹאשׁ בֵּית־דִּין אוֹמֵר: ׳מְקֻדָּשׁ׳, וְכָל הָעָם עוֹנִין אַחֲרָיו: ׳מְקֻדָּשׁ, מְקֻדָּשׁ׳. מְנָלַן? אָמַר רַב פָּפָּא: אָמַר קְרָא: (שם) ״אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם״. קְרִי בֵּיהּ: ׳אַתֶּם׳. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: (שם) ״אֵלֶּה מוֹעֲדָי״. הֵם יֹאמְרוּ: ׳מוֹעֲדַי׳! ׳מְקֻדָּשׁ׳, ׳מְקֻדָּשׁ׳, תְּרֵי זִימְנֵי לָמָּה לִי? דִּכְתִיב: ״מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ״.

ז מַתְנִיתִין. דְּמוּת צוּרוֹת לְבָנוֹת הָיוּ לוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּטַבְלָא וּבַכּוֹתֶל בַּעֲלִיָּתוֹ, שֶׁבָּהֶן מַרְאֶה אֶת הַהֶדְיוֹטוֹת, וְאוֹמֵר: הַכָּזֶה רָאִיתָ? אוֹ כָּזֶה? גְּמָרָא. וּמִי שָׁרֵי? וְהָכְתִיב: (שמות כ׳:כ׳) ״לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי״, לֹא תַּעֲשׂוּן כְּדְמוּת שַׁמָּשַׁי? אָמַר אַבַּיֵי: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה, אֶלָּא שַׁמָּשִׁין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָן, כִּדְתַנְיָא: לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם בַּיִת, תַּבְנִית הֵיכָל, [אַכְסַדְרָה, תַּבְנִית אוּלָם, חָצֵר כְּנֶגֶד עֲזָרָה, שֻׁלְחָן כְּנֶגֶד שֻׁלְחָן, מְנוֹרָה כְּנֶגֶד מְנוֹרָה, אֲבָל עוֹשֶׂה שֶׁל חֲמִשָּׁה וְשֶׁל שִׁשָּׁה וְשֶׁל שְׁמוֹנָה, וְשֶׁל שִׁבְעָה לֹא יַעֲשֶׂה, אֲפִלּוּ שֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁל עֵץ לֹא יַעֲשֶׂה, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשׂוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? שַׁפּוּדִין שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ, וְחִפּוּם בְּבַצַּע, הֶעֱשִׁירוּ, עָשָׁאוּם שֶׁל כֶּסֶף, חָזְרוּ וְהֶעֱשִׁירוּ, עָשָׁאוּם שֶׁל זָהָב. וְשַׁמָּשִׁין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָן, מִי שָׁרֵי? וְהָתַנְיָא: (שמות כ׳:כ׳) ״לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי״, לֹא תַּעֲשׂוּן כְּדְמוּת שַׁמָּשַׁי הַמְשַׁמְּשִׁין לְפָנַי בַּמָּרוֹם. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא דְּמוּת אַרְבַּע פָּנִים בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אֶלָּא מֵעַתָּה פַּרְצוּף אָדָם לְחוּדֵיהּ תִּשְׁתְּרֵי! אֲלָמָּה תַּנְיָא: כָּל הַפַּרְצוּפוֹת מֻתָּרִין, חוּץ מִפַּרְצוּף אָדָם? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מִפִּירְקֵיהּ דְּאַבַּיֵי שְׁמִיעָא לִי: ״לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי״, לֹא תַּעֲשׂוּן אוֹתִי]. וּשְׁאָר שַׁמָּשִׁין מִי שָׁרֵי? וְהָא תַּנְיָא: ״לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי״, לֹא תַּעֲשׂוּן כְּדְמוּת שַׁמָּשַׁי הַמְשַׁמְּשִׁין לְפָנַי בַּמָּרוֹם, כְּגוֹן: אוֹפַנִּים וּשְׂרָפִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שַׁמָּשִׁין שֶׁבַּמְּדוֹר הָעֶלְיוֹן. וְשֶׁבַּמְּדוֹר הַתַּחְתּוֹן מִי שָׁרֵי? וְהָתַנְיָא: (שם) ״אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם״ לְרַבּוֹת חַמָּה וּלְבָנָה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. ׳מִמַּעַל׳, לְרַבּוֹת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. כִּי תַּנְיָא הַאי, ׳לְעָבְדָם׳! אִי ׳לְעָבְדָם׳, אֲפִלּוּ שִׁלְשׁוּל קָטָן נַמִּי? אֵין הָכִי נַמִּי! דְּתַנְיָא: (שם) ״אֲשֶׁר בָּאָרֶץ״ [לְרַבּוֹת הָרִים וּגְבָעוֹת, יַמִּים וּנְהָרוֹת, אֲפִיקִים וְגַאָיוֹת. ״מִתַּחַת״, לְרַבּוֹת שִׁלְשׁוּל קָטָן. וַעֲשִׂיָּה גְּרִידְתָא מִי שָׁרֵי? וְהָתַנְיָא: ״לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי״, לֹא תַּעֲשׂוּן כְּדְמוּת שַׁמָּשַׁי הַמְשַׁמְּשִׁין לְפָנַי, כְּגוֹן: חַמָּה וּלְבָנָה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת? שַׁאנִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, דַּאֲחֵרִים עָשׂוּ לוֹ. וְהָא רַב יְהוּדָה, דַּאֲחֵרִים עָשׂוּ לוֹ וְאָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינְנָא, סַמֵּי עֵינֶיהּ דְּדִין! הָתָם, חוֹתָמוֹ בּוֹלֵט הֲוָה, וּמְשׁוּם חֲשָׁדָא, כִּדְתַנְיָא: וְטַבַּעַת, חוֹתָמָהּ בּוֹלֵט, אָסוּר לְהַנִּיחָהּ וּמֻתָּר לַחְתּוֹם בָּהּ. חוֹתָמָהּ שׁוֹקֵעַ, מֻתָּר לְהַנִּיחָהּ וְאָסוּר לַחְתּוֹם בָּהּ. וּמִי חַיְשִׁינַן לַחֲשָׁדָא? וְהָא הַהוּא בֵּי כְּנִישְׁתָּא דְּשָׁף וְיָתִיב בִּנְהַרְדְּעָא, דַּהֲוָה בֵּיהּ אַנְדְּרָטָא, וְהַוּוּ עַיְלֵי רַב וּשְׁמוּאֵל וַאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל וְלֵוִי, וּמַצְלֵי הָתָם וְלֹא חַיְשֵׁי לַחֲשָׁדָא? רַבִּים שַׁאנִי. וְהָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל, יָחִיד הוּא! כְּיָון דְּנָשִׂיא הוּא, שְׁכִיחֵי רַבִּים גַּבֵּיהּ]. אִיבָּעֵית אֵימָא: דְּפָרָקִים הֲוָה, וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְהִתְלַמֵּד עָבַד, וּכְתִיב: (דברים י״ח:ט׳) ״לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת״ אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת.

ח כב מִשְׁנָה. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רְאִינוּהוּ שַׁחֲרִית בַּמִּזְרָח וְעַרְבִית בַּמַּעֲרָב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: עֵדֵי שֶׁקֶר הֵן. וּכְשֶׁבָּאוּ לְיַבְנֶה, קִבְּלָן רַבָּן גַּמְלִיאֵל. וְעוֹד בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רְאִינוּהוּ בִּזְמַנּוֹ וְלֵיל עִבּוּרוֹ לֹא נִרְאָה, וְקִבְּלָן רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס: עֵדֵי שֶׁקֶר הֵן, הֵיאַךְ מְעִידִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה וּלְמָחָר כָּרְסָה בֵּין שִׁנֶּיהָ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ. שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: גּוֹזֵר אֲנִי עָלֶיךָ, שֶׁתָּבוֹא אֶצְלִי בְּמַקֶּלְךָ וּבְמָעוֹתֶיךָ בַּיּוֹם שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנְךָ! הָלַךְ וּמְצָאוֹ רַבִּי עֲקִיבָא מֵצַר, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה רַבָּן גַּמְלִיאֵל עָשׂוּי, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא כג) ״אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה׳ מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ״ וְגוֹ׳, בֵּין בִּזְמַנָּן וּבֵין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, אֵין לִי מוֹעֲדוֹת, אֶלָּא אֵלּוּ! בָּא לוֹ אֵצֶל רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס, אָמַר לֵיהּ: אִם בָּאִין אָנוּ לָדוּן אַחַר בֵּית דִּינוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, צְרִיכִין אָנוּ לָדוּן אַחַר כָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמַד לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל מִימוֹת מֹשֶׁה עַד עַכְשָׁו, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כד) ״וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל״, לָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל שִׁלְשָׁה וּשְׁלשָׁה (שנתמנו) [שֶׁעָמְדוּ] בֵּית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי הֵן כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. נָטַל מַקֵּלוֹ וּמָעוֹתָיו בְּיָדוֹ וְהָלַךְ לְיַבְנֶה, אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּיּוֹם שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ. עָמַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּנְשָׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ. אָמַר לוֹ: בּוֹא בְּשָׁלוֹם רַבִּי וְתַלְמִידִי. רַבִּי; בְּחָכְמָה, וְתַלְמִידִי; שֶׁקִּיַּמְתָּ אֶת דְּבָרַי. [גְּמָרָא. תַּנְיָא: אָמַר לָהֶם רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים: כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מִבֵּית אַבָּי אַבָּא: פְּעָמִים שֶׁבָּא בַּאֲרֻכָּה וּפְעָמִים שֶׁבָּא בְּקִצָּרָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? דִּכְתִיב: (תהלים קד) ״עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים, שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ״. ׳שֶׁמֶשׁ׳ הוּא דְּיָדַע מְבוֹאוֹ, ׳יָרֵחַ׳ לֹא יָדַע מְבוֹאוֹ. רַבִּי חִיָּא לְסִיהֲרָא, דַּהֲוָה קָאֵי בְּצַפְרָא דְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה, שָׁקַל קָלָא פָּתַק בֵּיהּ, אָמַר: לְאוּרְתָּא בָּעֵינָן לְקִדּוּשֵׁי בָּךְ, וְאַתְּ קַיְמַתְּ הָכָא? זִיל אֵיכְסֵי! אָמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַבִּי חִיָּא: זִיל לְעֵין־טָב וְקַדְּשֵׁיהּ לְיַרְחָא, וּשְׁלַח לִי סִימָנָא, ״דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם״. תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת נִתְקַשְּׁרוּ שָׁמַיִם בֶּעָבִים, וְנִרְאֵית דְּמוּת לְבָנָה בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ, כִּסְבוּרִים הָעָם לוֹמַר: ׳רֹאשׁ חֹדֶשׁ׳, וּבְקֹשׁוּ בֵּית דִּין לְקַדֵּשׁוֹ. אָמַר לָהֶם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מִבֵּית אַבָּי אַבָּא, אֵין חִדּוּשָׁהּ שֶׁל לְבָנָה פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה יוֹם וּמֶחֱצָה, וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי שָׁעָה, וְשִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵתָה אִמּוֹ שֶׁל בֶּן זָזָאָה, וְהִסְפִּידָהּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל הֶסְפֵּד גָּדוֹל, לֹא מִפְּנֵי שֶׁרָאוּיָה לְכָךְ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ הָעָם שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ. הָלַךְ רַבִּי עֲקִיבָא (ומצאו) מֵצַר וְכוּ׳. אִיבָּעְיָא לְהוּ: מִי מֵצַר? ׳רַבִּי עֲקִיבָא׳ מֵצַר? אוֹ ׳רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ׳ מֵצַר? תָּא שְׁמַע: דְּתַנְיָא: הָלַךְ רַבִּי עֲקִיבָא וּמְצָאוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁהוּא מֵצַר, אָמַר לוֹ: [רַבִּי], מִפְּנֵי מָה אַתָּה מֵצַר? אָמַר לוֹ (רבי) עֲקִיבָא: רָאוּי לוֹ שֶׁיִּפֹּל לַמִּטָּה שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאַל יְגוֹר עָלָיו גְּזֵרָה זוֹ. אָמַר לוֹ: רַבִּי, תַּרְשֵׁנִי לוֹמַר לְפָנֶיךָ דָּבָר אֶחָד שֶׁלִּמַּדְתַּנִי. אָמַר לוֹ: אֱמֹר! אָמַר לוֹ: חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: (ויקרא כג) ׳אֹתָם׳ ׳אֹתָם׳ ׳אֹתָם׳ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, ׳אֹתָם׳, אֲפִלּוּ שׁוֹגְגִין, ׳אֹתָם׳, אֲפִלּוּ מְזִידִין, ׳אֹתָם׳, אֲפִלּוּ מֵטְעִין. בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לוֹ: ״עֲקִיבָא, נִתְמַתַּנִי נִתְמַתַּנִי״].

ט כג תָּנוּ רַבָּנָן: ״וְשִׁבְעִים (איש) מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל״, לָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָם שֶׁל זְקֵנִים [הַלָּלוּ]? שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: פְּלוֹנִי כְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן? פְּלוֹנִי כְּאֶלְדָּד וּמֵידָד? פְּלוֹנִי כְּנָדָב וַאֲבִיהוּא? וְאוֹמֵר: (שמואל־א יב) ״וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם: ה׳ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן״ וְגוֹ׳. [וְאוֹמֵר]: ״וַיִּשְׁלַח ה׳ אֶת

יְרַבַּעַל, וְאֶת בְּדָן וְאֶת יִפְתָּח, וְאֶת שְׁמוּאֵל״. ׳יְרַבַּעַל׳ זֶה גִּדְעוֹן, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳יְרַבַּעַל׳? שֶׁעָשָׂה מְרִיבָה עִם הַבַּעַל. ׳בְּדָן׳ זֶה שִׁמְשׁוֹן, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳בְּדָן׳? דְּאָתֵי מִדָּן. ׳יִפְתָּח׳ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְאוֹמֵר: (תהילים צ״ט:ו׳) ״מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו, וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ״. שֶׁקָּל הַכָּתוּב שְׁלֹשָׁה קַלֵּי עוֹלָם כִּשְׁלֹשָׁה חֲמוּרֵי עוֹלָם, לוֹמַר לְךָ: יְרַבַּעַל בְּדוֹרוֹ, כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ. בְּדָן בְּדוֹרוֹ, כְּאַהֲרֹן בְּדוֹרוֹ. יִפְתָּח בְּדוֹרוֹ, כִּשְׁמוּאֵל בְּדוֹרוֹ. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֲפִלּוּ קַל שֶׁבַּקַּלִּים וְנִתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, חֲרֵי הוּא כְּאַבִּיר שֶׁבָּאַבִּירִים.

י וְאוֹמֵר: (דברים יז) ״וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, וְאֶל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם״. וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אֵצֶל שׁוֹפֵט שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו? הָא, אֵין לְךָ [לֵילֵךְ] אֶלָּא [אֵצֶל] שׁוֹפֵט שֶׁהָיָה בְּיָמָיו. וְאוֹמֵר: (קהלת ז) ״אַל תֹּאמַר: מֶה הָיָה שֶׁהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה״.

יא פִּסְקָא. נָטַל מַקֵּלוֹ וּמָעוֹתָיו בְּיָדוֹ וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל, עָמַד (על רגליו) מִכִּסְאוֹ, וּנְשָׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ. אָמַר לוֹ: שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וְתַלְמִידִי. רַבִּי, שֶׁלְּמִדְתַּנִי תּוֹרָה בָּרַבִּים. תַּלְמִידִי, שֶׁאֲנִי גּוֹזֵר עָלֶיךָ גְּזֵרָה וְאַתָּה מְקַיְּמָהּ (עליך) כְּתַלְמִיד. אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁהַגְּדוֹלִים נִשְׁמָעִין לַקְּטַנִּים, קַל־וָחֹמֶר קְטַנִּים (נשמעין) לַגְּדוֹלִים. ׳קַל־וָחֹמֶר׳? חִיּוּבָא הוּא! אֶלָּא, מִתּוֹךְ שֶׁהַגְּדוֹלִים נִשְׁמָעִין לַקְּטַנִּים, (נשאו) [נוֹשְׂאִים] קְטַנִּים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן.

פרק ג

א **ראש השנה פרק ג** - [מַתְנִיתִין. כָּל הַשּׁוֹפָרוֹת כְּשֵׁרִים חוּץ מִשֶּׁל פָּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֶרֶן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וַהֲלֹא כָּל הַשּׁוֹפָרוֹת נִקְרְאוּ ׳קֶרֶן׳? שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע ו) ״בִּמְשֹׁךְ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל״. גְּמָרָא. שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי! וְרַבָּנָן? כָּל הַשּׁוֹפָרוֹת אִיקְרוּ ׳שׁוֹפָר׳ וְאִיקְרוּ ׳קֶרֶן׳, דִּכְתִיב ׳קֶרֶן׳ אִיקְרִי, ׳שׁוֹפָר׳ לָא אִיקְרִי, דִּכְתִיב: (דברים לג) ״בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ, וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו״. וְרַבִּי יוֹסֵי אָמַר לְךָ: דִּכְתִיב: (תהלים סט) ״וְתִיטַב לַה׳ מִשּׁוֹר פָּר״, אִם ׳שׁוֹר׳ לָמָּה ׳פָּר׳? וְאִם ׳פָּר׳ לָמָּה ׳שׁוֹר׳? אֶלָּא: מַאי ׳שׁוֹר־פָּר׳? מִשּׁוֹפָר. וְרַבָּנָן? כִּדְרַב מַתְנָה, דְּאָמַר רַב מַתְנָה: מַאי ׳שׁוֹר־פָּר׳? שֶׁהוּא גָּדוֹל כְּ,פָר׳! עוֹלָא אָמַר: הַיְנוּ טַעְמָא דְּרַבָּנָן, כִּדְרַב חִסְדָּא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: מִפְּנֵי מָה אֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס בְּבִגְדֵי זָהָב לִקְנֵי וְלִקְנִים לַעֲבֹד עֲבוֹדָה? לְפִי שֶׁאֵין קָטֵגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר].

ב תַּנְיָא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהָלַכְתִּי לַעֲרַבְיָא, הָיוּ קוֹרִין לְ׳דִכְרָא׳ ׳יוּבְלָא׳. וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהָלַכְתִּי לְגַלְיָא, הָיוּ קוֹרִין לְ׳עִנְדָּה׳, ׳גַּלְמוּדָה׳. מַאי ׳גַּלְמוּדָה׳? גְּמוּלָה דָּא מִבַּעְלָהּ. וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁהָלַכְתִּי לְאַפְּרִיקִי, הָיוּ קוֹרִין לְ׳מָעָה׳, ׳קְשִׁיטָה׳. לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְפֵרוּשֵׁי (בראשית לג) ״מֵאָה קְשִׂיטָה״ דְּאוֹרַיְתָא, מֵאָה דַּנְקֵי. אָמַר רַבִּי: כְּשֶׁהָלַכְתִּי לִכְרַכֵּי הַיָּם, הָיוּ קוֹרִין לְ׳מְכִירָה׳, ׳כִּירָה׳, לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְפֵרוּשֵׁי (שם נ) ״אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי״. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כְּשֶׁהָלַכְתִּי לִתְחוּם קַרְנַשְׁרַיָּא, הָיוּ קוֹרִין לְ׳כַלָּה׳, ׳נִינְפֵּי׳, וּלְ׳תַרְנְגוֹל׳, ׳שְׂכְוִי׳. לְכַלָּה נִינְפֵּי, מַאי קְרָאָה? (תהלים מח) ״יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ״. וּלְתַרְנְגוֹל שֵׂכְוִי? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: וְאִי בָּעֵית אֵימָא (רבי שמעון בן לקיש) [רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי]: מַאי קְרָאָה? (איוב לח) ״מִי שָׂת בַּטֻּחוֹת חָכְמָה? אוֹ מִי נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִּינָה״? [״מִי שָׂת בַּטֻּחוֹת חָכְמָה״, אֵלּוּ כְּלָיוֹת. ״אוֹ מִי נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִּינָה״], זֶה תַּרְנְגוֹל. לֵוִי אִיקְלַע לְהַהוּא אַתְרָא, אָתָא גַּבְרָא לְקַמֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: ״קַבְעָן פְּלָנְיָא״. לָא הֲוָה יָדַע מַאי אָמַר לֵיהּ. אָתָא שָׁאִיל בֵּי־מִדְרָשָׁא, אָמְרוּ לֵיהּ: ׳גַּזְלָן׳ אָמַר לָךְ, דִּכְתִיב: (מלאכי ג) ״הֵיקֹבַע אָדָם אֱלֹהִים, [וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה״ וְגוֹ׳]. אָמַר לֵיהּ רָבָא מִבַּרְנִישׁ לְרַב אַשִׁי: אִי הֲוָאי הָתָם, הֲוָה אֲמִינָא לֵיהּ: הֵיכִי קַבְעָךְ? וְאַמַּאי קַבְעָךְ? וּמִמֵּילָא הֲוָה יַדְעִינָן. וְאֵיהוּ סָבַר מִלְּתָא דְּאִיסּוּרָא קָאָמַר לֵיהּ. [לָא הֲווּ יָדְעֵי רַבָּנָן מַאי ׳סִרּוּגִין׳, שְׁמָעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבֵי רַבִּי, דְּחָזַתְנְהוּ רַבָּנָן דַּהֲווּ עַיְלֵי פִּסְקֵי פִּסְקֵי. אָמְרָה לְהוּ: עַד מָתַי אַתֶּם נִכְנָסִין סִרּוּגִין סִרּוּגִין? לָא הֲווּ יַדְעֵי רַבָּנָן מַאי ׳חֲלוּגְלוֹגוֹת׳, יוֹמָא חַד שְׁמָעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבֵי רַבִּי דְּחָזְיַת לְהַהוּא גַּבְרָא דְּקָא מְבַדַּר פַּרְפַּחֵינֵיהּ, אָמְרָה לֵיהּ: עַד מָתַי אַתָּה מְפַזֵּר חֲלוּגְלוֹגֶיךָ]?

ג [מִצְווֹת, אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֶלָּא בִּזְמַנָּן]. מַתִּיב רַב שֵׁמֶן בַּר אַבָּא: מִנַּיִן לְכֹהֵן שֶׁעוֹלֶה לַדּוּכָן, שֶׁלֹּא יֹאמַר: הוֹאִיל וְנִתְּנָה לִי תּוֹרָה רְשׁוּת לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, אוֹסִיף בְּרָכָה אַחַת מִשֶּׁלִּי, כְּגוֹן: (דברים א) ״ה׳ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם״, תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם ד) ״לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר״. [וְהָא הָכָא, כֵּיוָן דְּבָרִיךְ לֵיהּ, עָבְרָה לֵיהּ זְמַנִּיהּ, וְקָתָנֵי: דְּעָבַר וְכוּ׳].

ד כה מִשְׁנָה. (שמות יז) ״וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳. וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת מִלְחָמָה? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: בְּזְמַן שֶׁמִּסְתַּכְּלִין יִשְׂרָאֵל כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּמְשַׁעְבְּדִין לִבָּן לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הָיוּ מִתְגַּבְּרִין. וְאִם לָאו, הָיוּ נוֹפְלִין. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: (במדבר כא) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה: עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף״ וְגוֹ׳. וְכִי נָחָשׁ מֵמִית אוֹ מְחַיֶּה? אֶלָּא, בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּמְשַׁעְבְּדִין לִבָּן לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הָיוּ מִתְרַפְּאִין וְאִם לָאו, הָיוּ נְמוֹקִין.

פרק ד

א ראש השנה פרק ד - כו תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: בָּרִאשׁוֹן, מַהוּ אוֹמֵר? (תהילים כ״ד:א׳) ״לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ״, עַל שׁוּם שֶׁקָּנָהּ וְהֶקְנָהּ וְשָׁלַט בְּעוֹלָמוֹ. בַּשֵּׁנִי, מַהוּ אוֹמֵר? (שם מח) ״גָּדוֹל ה׳ וּמְהֻלָּל מְאֹד״ וְגוֹ׳, עַל שֵׁם שֶׁחִלֵּק מַעֲשָׂיו, וּמָלַךְ עֲלֵיהֶם, וְנִתְעַלָּה וְיָשַׁב בַּמָּרוֹם. בַּשְּׁלִישִׁי, מַהוּ אוֹמֵר? (תהלים פב) ״אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל״, עַל שֵׁם שֶׁגּוֹבָּה אֶרֶץ בְּחָכְמָתוֹ, וְהֵכִין תֵּבֵל לַעֲדָתוֹ. בָּרְבִיעִי, מַהוּ אוֹמֵר? (שם צד) ״אֵל נְקָמוֹת ה׳, אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ״, עַל שֵׁם שֶׁבָּרָא חַמָּה וּלְבָנָה, וְעָתִיד לִפְרַע מֵעוֹבְדֵיהֶן. בַּחֲמִשִּׁי, מַהוּ אוֹמֵר? (שם פא) ״הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵנוּ, הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב״, עַל שֵׁם שֶׁבָּרָא עוֹפוֹת וְדָגִים לִשְׂחֹק לִשְׁמוֹ. בַּשִּׁשִּׁי, מַהוּ אוֹמֵר: (שם צג) ״ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ״, עַל שֵׁם שֶׁגָּמַר (מעשיו) [מְלַאכְתּוֹ], וּמָלַךְ עֲלֵיהֶם. בַּשַּׁבָּת, מַהוּ אוֹמֵר? (שם צב) ״מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת״. אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה: וְכִי מָה רָאָה *)) רַבִּי עֲקִיבָא לְחַלֵּק בֵּין הַפְּרָקִים הַלָּלוּ? אֶלָּא, בָּרִאשׁוֹן שֶׁקָּנָהּ וְהֶקְנָהּ וְשָׁלַט בְּעוֹלָמוֹ. בַּשֵּׁנִי, שֶׁחִלֵּק מַעֲשָׂיו וּמָלַךְ עֲלֵיהֶם, וְנִתְעַלָּה וְיָשַׁב בַּמָּרוֹם. בַּשְּׁלִישִׁי, שֶׁגּוֹבָּה אֶרֶץ בְּחָכְמָתוֹ, וְהֵכִין תֵּבֵל לַעֲדָתוֹ. בָּרְבִיעִי, שֶׁבָּרָא חַמָּה וּלְבָנָה וְעָתִיד לִפְרַע מֵעוֹבְדֵיהֶם. בַּחֲמִשִּׁי, שֶׁבָּרָא עוֹפוֹת וְדָגִים לִשְׂחֹק לִשְׁמוֹ. בַּשִּׁשִּׁי, שֶׁגָּמַר (מעשיו) [מְלַאכְתּוֹ] וּמָלַךְ עֲלֵיהֶם, בַּשַּׁבָּת. וְקַמְפְּלֵגִי בִּדְרַב קְטִינָא, דְּאָמַר רַב קְטִינָא: שִׁיתָּא אַלְפֵי שְׁנִין חֲוֵי עָלְמָא, וְחַד חָרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ב׳:י״א) ״וְנִשְׂגָּב ה׳ לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא״. אַבַּיֵי אָמַר: תְּרֵי חָרוּב ! שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ו׳:ב׳) ״יְחַיֵּינוּ מִיָּמִים״. [בְּמוּסְפֵי דְּשַׁבְּתָא, מָה הָיוּ אוֹמְרִים? אָמַר רַב עָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: ׳הַזִּי״ר לָ״ךְ׳. וְאָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: כְּדֶרֶךְ שֶׁחֲלוּקִים כָּאן, כָּךְ חֲלוּקִין בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת. בְּמִנְחָה דְּשַׁבְּתָא, מָה הָיוּ אוֹמְרִים? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״אָז יָשִׁיר״, וּ״מִי כָמוֹךָ״, וְ״אָז יָשִׁיר״. אִבָּעְיָא לְהוּ: הַנֵּי כּוּלְהוּ, בְּחַד שַׁבְּתָא אָמַר לְהוּ? אוֹ דִּילְמָא, כָּל שַׁבְּתָא וְשַׁבְּתָא אַמְרֵי חַד? תָּא שְׁמַע: דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: עַד שֶׁהָרִאשׁוֹנָה אוֹמֶרֶת אַחַת, שְׁנִיָּה חוֹזֶרֶת שְׁתַּיִם, שְׁמַע מִינָּהּ כָּל שַׁבְּתָא וְשַׁבְּתָא אַמְרֵי חַד, שְׁמַע מִינָּהּ].

ב כז אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר אִידִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶשֶׂר מַסָּעוֹת נָסְעָה שְׁכִינָה (וכולהו), מִקְּרָאֵי, וּכְנֶגְדָּן גָּלְתָה סַנְהֶדְרִין, מִגְּמָרָא. עֶשֶׂר מַסָּעוֹת נָסְעָה שְׁכִינָה, מִקְּרָאֵי: מִכַּפֶּרֶת לְכְרוּב, וּמִכְּרוּב [לְכְרוּב, וּמִכְּרוּב] לְמִפְתָּן, וּמִמִּפְתָּן לֶחָצֵר, וּמֵחָצֵר לַמִּזְבֵּחַ, וּמִמִּזְבֵּחַ לַגַּג, וּמִגַּג לַחוֹמָה, וּמֵחוֹמָה לָעִיר, וּמֵעִיר לַהַר, וּמֵהַר לַמִּדְבָּר, וּמִמִּדְבָּר עָלְתָה וְיָשְׁבָה בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ה׳:ט״ו) ״אֵלֵךְ אָשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי״. מִכַּפֶּרֶת לְכְרוּב, וּמִכְּרוּב [לְכְרוּב, וּמִכְּרוּב] לְמִפְתָּן, דִּכְתִיב: (שמות כ״ה:כ״ב) ״וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שמואל ב כ״ב:י״א) ״וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעָף״. וּכְתִיב: (יחזקאל ט׳:ג׳) ״וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נַעֲלָה מֵעַל הַכְּרוּב אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו, אֶל מִפְתַּן הַבָּיִת״. וּמִמִּפְתָּן לֶחָצֵר, דִּכְתִיב: (שם י) ״וַיְהִי כְּבוֹד ה׳ מֵעַל הַכְּרוּב עַל מִפְתַּן הַבָּיִת וַיִּמָּלֵא הַבַּיִת אֶת הֶעָנָן וְהֶחָצֵר מָלְאָה אֶת נֹגַהּ כְּבוֹד ה׳״. וּמֵחָצֵר לַמִּזְבֵּחַ, דִּכְתִיב: (עמוס ט׳:א׳) ״רָאִיתִי אֶת ה׳ נִצָּב עַל הַמִּזְבֵּחַ״. וּמִמִּזְבֵּחַ לַגַּג, דִּכְתִיב: (משלי כ״א:ט׳) ״טוֹב לָשֶׁבֶת עַל פִּנַּת גָּג״. וּמִגַּג לַחוֹמָה, דִּכְתִיב: (עמוס ז׳:ז׳) ״וְהִנֵּה ה׳ נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ״. וּמֵחוֹמָה לָעִיר, דִּכְתִיב: (מיכה ו׳:ט׳) ״קוֹל ה׳ לָעִיר יִקְרָא״. וּמֵהָעִיר לָהָר, דִּכְתִיב: (יחזקאל י״א:כ״ג) ״וַיַּעַל כְּבוֹד ה׳ מֵעַל תּוֹךְ הָעִיר וַיַּעֲמֹד עַל הָהָר״. וּמֵהַר לַמִּדְבָּר, דִּכְתִיב: (משלי כ״א:י״ט) ״טוֹב שֶׁבֶת בְּאֶרֶץ מִדְבָּר״. וּמִמִּדְבָּר עָלְתָה וְיָשְׁבָה בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ה׳:ט״ו) ״אֵלֵךְ אָשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר יֶאְשְׁמוּ״.

ג כח אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים נִתְעַכְּבָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁמָּא יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, (ולא) [כֵּיוָן שֶׁלֹּא] חָזְרוּ, אָמְרָה: תִּפַּח (נפשן) [עַצְמָן], שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״א:כ׳) ״וְעֵינֵי רְשָׁעִים תִּכְלֶינָה, וּמָנוֹס אָבַד מִנֶּהֶם, וְתִקְוָתָם מַפַּח נָפֶשׁ״. וּכְנֶגְדָּן גָּלְתָה סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה, גְּמָרָא. מִלְּשִׁכַּת הַגָּזִית לַחֲנָיוֹת, וּמֵחֲנָיוֹת לִירוּשָׁלַיִם, וּמִירוּשָׁלַיִם לַיַּבְנֶה, וּמִיַּבְנֶה לְאוּשָׁא, וּמֵאוּשָׁא [לַיַּבְנֶה, וּמִיַּבְנֶה לְאוּשָׁא, וּמֵאוּשָׁא] לְשִׁפְרָעָם, וּמִשִּׁפְרָעָם לְבֵית־שְׁעָרִים, וּמִבֵּית־שְׁעָרִים לְצִפּוֹרִי, וּמִצִּפּוֹרִי לְטִבֶרְיָא, וּטְבֶרְיָא עֲמוּקָה מִכֻּלָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ט:ד׳) ״וְשָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ תְּדַבֵּרִי, וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֵךְ״. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שֵׁשׁ [גַּלְיוֹת] גָּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כו) ״כִּי הֵשַׁח יֹשְׁבֵי מָרוֹם, קְרְיָה נִשְׂגָּבָה יַשְׁפִּילֶנָּה, יַשְׁפִּילָהּ עַד אֶרֶץ, יַגִּיעֶנָּה עַד עָפָר״. (וכתיב: (שם) ״תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים״) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּמִשָּׁם עֲתִידִין לְגָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם נב) ״הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי, שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם״.

ד כט תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳אָבוֹת׳? שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים כ״ט:א׳) ״הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים״. וּמִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳גְּבוּרוֹת׳? שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבוּ לַה׳ כָּבוֹד וָעֹז״. וּמִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳קְדֻשּׁוֹת׳? (השם) שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָבוּ לַה׳ כְּבוֹד שְׁמוֹ, [הִשְׁתַּחֲווּ לַה׳ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ״]. וּמִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳מַלְכֻיּוֹת, זִכְרוֹנוֹת׳ וְ׳שׁוֹפָרוֹת׳? (תַּנְיָא:) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: דִּכְתִיב: (ויקרא כ״ג:כ״ד) ״שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא קֹדֶשׁ״. ׳שַׁבָּתוֹן׳, זוֹ קְדֻשַּׁת הַיּוֹם, ׳זִכְרוֹן׳, אֵלּוּ זִכְרוֹנוֹת. ׳תְּרוּעָה׳, אֵלּוּ שׁוֹפָרוֹת. ״מִקְרָא קֹדֶשׁ״, קְדֻשָּׁה בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. [אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר ׳שַׁבָּתוֹן׳, שְׁבוּת, שֶׁבּוֹ פָּתַח הַכָּתוּב תְּחִלָּה? אֶלָּא ׳שַׁבָּתוֹן׳, קְדֻשָּׁה בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. ׳זִכְרוֹן׳, אֵלּוּ זִכְרוֹנוֹת. ׳תְּרוּעָה׳, אֵלּוּ שׁוֹפָרוֹת. ׳מִקְרָא קֹדֶשׁ׳, זוֹ קְדֻשַּׁת הַיּוֹם. מִנַּיִן שֶׁאוֹמְרִים ׳מַלְכֻיּוֹת׳? תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: (שם) ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״. ״בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי״, זוֹ ׳מַלְכוּת׳. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: (במדבר י׳:י׳) ״וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם״, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״? זֶה בָּנָה אָב לְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ׳זִכְרוֹנוֹת׳ יִהְיוּ ׳מַלְכֻיּוֹת׳ עִמָּהֶן. וְהֵיכָן אוֹמְרָה לְ׳קְדֻשַּׁת הַיּוֹם׳? תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר: עִם הַמַּלְכֻיּוֹת אוֹמְרָהּ, מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם, בָּרְבִיעִית, אַף כָּאן בָּרְבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עִם הַזִּכְרוֹנוֹת

אוֹמְרָהּ, מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם, בָּאֶמְצַע, אַף כָּאן בָּאֶמְצַע, וּכְשֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּית־דִּין אֶת הַשָּׁנָה בְּאוּשָׁא, יָרַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא לִפְנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְעָשָׂה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר לוֹ רַבָּן שִׁמְעוֹן: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן בְּיַבְנֶה. לַיּוֹם הַשֵּׁנִי, יָרַד רַבִּי חֲנִינָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וְעָשָׂה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בְּיַבְנֶה. לְמֵימְרָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לֵיהּ? וְהָא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: ׳מַלְכֵיּוֹת׳ עִם ׳קְדֻשַּׁת הַיּוֹם׳ אָמַר לְהוּ! רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: ׳קְדֻשַּׁת־הַיּוֹם׳ עִם הַ׳זִּכְרוֹנוֹת׳ אָמַר לְהוּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לוֹמַר, שֶׁתּוֹקְעִין לְמַלְכֵיּוֹת. לַיּוֹם הַשֵּׁנִי, יָרַד רַבִּי חֲנִינָא. מַאי ׳שֵׁנִי׳? אִילֵימָא: ׳יוֹם־טוֹב שֵׁנִי׳, לְמֵימְרָא: דְּעִבְּרוּהָ לֶאֱלוּל? וְהָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר כַּהֲנָא: מִימוֹת עֶזְרָא וָאֵילָךְ לֹא מָצִינוּ אֱלוּל מְעֻבָּר! אֶלָּא מַאי ׳שֵׁנִי׳? לְיוֹם שֵׁנִי, לַשָּׁנָה הַבָּאָה.

ה מַתְנִיתִין. אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה מַלְכֵיּוֹת, מֵעֲשָׂרָה זִכְרוֹנוֹת, מֵעֲשָׂרָה שׁוֹפָרוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אִם אָמַר שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ מִכֻּלָּן, יָצָא]. גְּמָרָא. הַנֵּי ׳עֲשָׂרָה מַלְכֵיּוֹת׳ כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַבִּי לֵוִי: כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה הִלּוּלִים שֶׁאָמַר דָּוִד בְּסֵפֶר תְּהִלִּים. ׳הִלּוּלִים׳, טוּבָא הָווּ? הַנָּךְ, דִּכְתִיב בְּהוּ: (תהילים ק״נ:ג׳) ״הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר״. רַב יוֹסֵף אָמַר: כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁנֶּאֶמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם. מַאי נִינְהוּ? אִילֵימָא ׳יַ״אמֶר׳ דִּבְרֵאשִׁית, הַנֵּי תִּשְׁעָה הֲווּ! ׳בְּרֵאשִׁית׳ נַמִּי, מַאֲמָר הוּא, דִּכְתִיב: (שם לג) ״בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ״.

ו [מַתְנִיתִין: אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה מַלְכֵיּוֹת, מֵעֲשָׂרָה זִכְרוֹנוֹת, מֵעֲשָׂרָה שׁוֹפָרוֹת. וְאִם אָמַר שֶׁבַע מִכֻּלָּן, יָצָא, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: הַפּוֹחֵת לֹא יִפְחֹת מִשֶּׁבַע. וְאִם אָמַר שָׁלֹשׁ מִכֻּלָּן, יָצָא, כְּנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים. וְאַמְרֵי לָהּ: כְּנֶגֶד כְּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים. אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. מַתְנִיתִין. אֵין מַזְכִּירִין (זכרון מלכות ושופר) שֶׁל פֻּרְעָנוּת. מַתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמַשְׁלִים בַּנָּבִיא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, יָצָא. גְּמָרָא. ׳מַלְכֵיּוֹת׳ כְּגוֹן: (יחזקאל כ׳:ל״ג) ״חַי אָנִי נְאֻם ה׳ [אֱלֹהִים], אִם לֹא בְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם״. וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר רַב נַחְמָן: כָּל כִּי הַאי רֵישָׁא, לִירְתַח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלָן, וְלִיפְרוֹקְנָן. כֵּיוָן דְּבְרִיתְחָא אָמוּר, אַדְכּוּרֵי רֵיתְחָא בְּרֵישׁ שַׁתָּא לָא מַדְכְּרִינַן. ׳זִכְרוֹן׳ כְּגוֹן: (תהילים ע״ח:ל״ט) ״וַיִּזְכֹּר כִּי בָשָׂר הֵמָּה״ וְגוֹ׳. ׳שׁוֹפָר׳ כְּגוֹן: (הושע ה׳:ח׳) ״תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה״ וְגוֹ׳. אֲבָל אִם בָּא לוֹמַר ׳מַלְכוּת׳, ׳זִכָּרוֹן׳, וְ׳שׁוֹפָר׳ שֶׁל פֻּרְעָנוּת שֶׁל גּוֹיִים אוֹמֵר. ׳מַלְכוּת׳ כְּגוֹן: (תהילים צ״ט:א׳) ״ה׳ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים״. וּכְגוֹן: (שם י) ״ה׳ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד, אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ״. ׳זִכָּרוֹן׳ כְּגוֹן: (שם קלז) ״זְכֹר ה׳ לִבְנֵי אֱדוֹם״ וְגוֹ׳. ׳שׁוֹפָר׳ כְּגוֹן: (זכריה ט׳:י״ד-ט״ו) ״וַה׳ אֱלֹהִים בַּשּׁוֹפָר יִתָּקָע, וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּיתָן״. וּכְתִיב: (שם) ״ה׳ צְבָאוֹת יָגֵן עֲלֵיהֶם״. אֵין מַזְכִּירִין זִכָּרוֹן שֶׁל יָחִיד, וַאֲפִלּוּ לְטוֹבָה, כְּגוֹן: (תהילים ק״ו:ד׳) ״זָכְרֵנִי ה׳ בִּרְצוֹן עַמֶּךָ״. וּכְגוֹן: (נחמיה ה׳:י״ט) ״זָכְרָה לִי אֱלֹהַי לְטוֹבָה״. ׳פִּקָּדוֹנוֹת׳ הֲרֵי הֵן כְּזִכְרוֹנוֹת, כְּגוֹן: (בראשית כ״א:א׳) ״וַה׳ פָּקַד אֶת שָׂרָה״. וּכְגוֹן: (שמות ג׳:ט״ז) ״פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם״, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָן כְּזִכְרוֹנוֹת. וּלְרַבִּי יוֹסֵי, נְהִי נַמִּי דְּ׳פִּקָּדוֹנוֹת׳ הֲרֵי הֵן כְּ׳זִכְרוֹנוֹת׳, ״וַה׳ פָּקַד אֶת שָׂרָה״, פִּקָּדוֹן דְּיָחִיד הוּא! כֵּיוָן דְּאָתוּ רַבִּים מִינָּהּ, כְּרַבִּים דַּמְיָא.

ז (תהילים כ״ד:ז׳-ח׳) ״שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם, וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. מִי (הוא) זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, ה׳ עִזּוּז וְגִבּוֹר ה׳ גִּבּוֹר מִלְחָמָה. שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם, וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה׳ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה״. רִאשׁוֹנָה, שְׁתַּיִם. שְׁנִיָּה, שָׁלֹשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה, אַחַת. שְׁנִיָּה, שְׁתַּיִם. (שם מז) ״זַמְּרוּ אֱלֹהִים זַמֵּרוּ, זַמְּרוּ לְמַלְכֵּנוּ זַמֵּרוּ, כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים״, שְׁתַּיִם, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת. וְשָׁוִין בְּ״מָלַךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם, אֱלֹהִים יָשַׁב עַל כִּסֵּא קָדְשׁוֹ״, שֶׁהִיא אַחַת. ׳זִכָּרוֹן׳ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּרוּעָה, כְּגוֹן: (ויקרא כ״ג:כ״ד) ״שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ״, אוֹמְרָהּ עִם הַזִּכְרוֹנוֹת, וְאוֹמְרָהּ עִם הַשּׁוֹפָרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ אוֹמְרָהּ אֶלָּא עִם הַזִּכְרוֹנוֹת [בִּלְבַד]. ׳מַלְכוּת׳ שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ תְּרוּעָה, כְּגוֹן: (במדבר כ״ג:כ״א) ״ה׳ אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ״, אוֹמְרָהּ עִם הַמַּלְכֵיּוֹת, וְאוֹמְרָהּ עִם הַשּׁוֹפָרוֹת, דִּבְרֵי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ אוֹמְרָהּ אֶלָּא עִם הַמַּלְכֵיּוֹת בִּלְבַד. ׳תְּרוּעָה׳ שֶׁאֵין עִמָּהּ לֹא כְלוּם, כְּגוֹן: (במדבר כ״ט:א׳) ״יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם״, אוֹמְרָהּ עִם הַשּׁוֹפָרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ אוֹמְרָהּ כָּל עִיקָּר: מַתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמַשְׁלִים בַּנָּבִיא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, יָצָא. אִם הִשְׁלִים בַּנָּבִיא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמַשְׁלִים בַּנָּבִיא! אֵימָא: ׳מַשְׁלִים׳! וְהָא, ״אִם הִשְׁלִים״ קְתָנֵי! דִּיעֲבַד אִין, לְכַתְּחִלָּה לָא! וְהָתַנְיָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַמַּשְׁלִים בַּתּוֹרָה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח! אֵימָא: ׳מַשְׁלִים׳! וְהָא, ״אִם הִשְׁלִים״ קְתָנֵי, דִּיעֲבַד אִין, לְכַתְּחִלָּה לָא! הָכִי קָאָמַר: מַתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמַשְׁלִים בַּנָּבִיא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַשְׁלִים בַּתּוֹרָה, וְאִם הִשְׁלִים בַּנָּבִיא יָצָא. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי: וְתִיקִין הָיוּ מַשְׁלִימִין אוֹתָהּ בַּתּוֹרָה. בְּשִׁלְמָא ׳זִכְרוֹנוֹת׳ וְ׳שׁוֹפָרוֹת׳ אִיכָּא טוּבָא, אֶלָּא ׳מַלְכֵיּוֹת׳, תְּלַת הוּא דְּהַוְיָן! (שם כג) ״ה׳ אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ״. (דברים ל״ג:ה׳) ״וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ״. (שמות ט״ו:י״ח) ״ה׳ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד״. וַאֲנַן בָּעֵינַן עֶשֶׂר, וְלֵיכָּא? אָמַר רַב הוּנָא: תָּא־שְׁמַע: (דברים ו׳:ד׳) ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״, מַלְכוּת! דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָהּ מַלְכוּת! אֵינָהּ מַלְכוּת! (שם ד) ״וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ״, מַלְכוּת! דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָהּ מַלְכוּת! אֵינָהּ מַלְכוּת! (שם) ״אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ״, מַלְכוּת! דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינָהּ מַלְכוּת!]

ח בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין אוֹמְרִין בּוֹ ״הַלֵּל״ ; מַאי טַעְמָא ? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ : אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי מָה אֵין אוֹמְרִין לְפָנֶיךָ יִשְׂרָאֵל שִׁירָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים ? אָמַר לָהֶם : אֶפְשָׁר, מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין, וְסִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִים לְפָנָיו, וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה ?

ט ל תַּנְיָא : כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיוּ ; אַרְבָּעִים שָׁנָה עָסַק בִּפְרַקְמַטְיָא, אַרְבָּעִים שָׁנָה לָמַד, אַרְבָּעִים שָׁנָה לִמֵּד. (כתוב במקומות אחרים, שגם שנותיו של הלל הזקן היו מאה ועשרים, וגם רבי עקיבא, ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וכו׳. ובסוף מאה ועשרים נהרג על קדוש השם יתברך)

י הַדָּרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה